



Actuele ontwikkeling land- en tuinbouw in 2014

Samenvatting

Harold van der Meulen, Walter van Everdingen, Bert Smit en Huib Silvis

Actuele ontwikkeling land- en tuinbouw in 2014

Samenvatting

Harold van der Meulen, Walter van Everdingen, Bert Smit en Huib Silvis

LEI Wageningen UR

Dit onderzoek is uitgevoerd door LEI Wageningen UR in opdracht van en gefinancierd door het ministerie van Economische Zaken, in het kader van Wettelijke Onderzoekstaak onderzoeksthema 'Economische informatievoorziening' (projectnummer WOT-06-001-019, 'Actuele situatie'). De uitvoering van deze taken wordt gecoördineerd door het 'Centrum voor Economische Informatievoorziening (CEI)'. Het CEI ziet toe op de onafhankelijkheid van de uitvoering en de borging van de kwaliteit.

LEI Wageningen UR
Wageningen, december 2014

REPORT
LEI 2014-040
ISBN 978-90-8615-692-4

Meulen, H.A.B. van der, W.H. van Everdingen, A.B. Smit en H.J. Silvis, 2014. *Actuele ontwikkeling land- en tuinbouw in 2014; Samenvatting*. Wageningen, LEI Wageningen UR (University & Research centre), LEI-rapport 2014-040. 42 blz.; 25 fig.; 4 tab.

In dit rapport wordt een beeld gegeven van de actuele economische ontwikkelingen in de land- en tuinbouw in Nederland. Voor de land- en tuinbouwbedrijven is het gemiddelde inkomen in 2014 geraamd op 35.000 euro per onbetaalde arbeidsjaareenheid (aje). Dat is een daling van 8.000 euro ten opzichte van 2013 die vooral veroorzaakt wordt door een prijsdaling van de producten. Opvallend zijn dit jaar de grote inkomensverschillen tussen de sectoren en tussen bedrijven binnen een sector. De sterkste inkomensstijging in 2014 komt voor rekening van de leghennenhouders na het forse verlies in 2013. De lagere voerkosten zorgen voor de vleeskuikenbedrijven voor een sterke inkomensverbetering. Varkensbedrijven, fruittelers en akkerbouwers incasseren een forse inkomensdaling. Het aantal land- en tuinbouwbedrijven is in 2014 met 2,9% teruggelopen ten opzichte van 2013 tot ruim 65.500 bedrijven. Deze afname is nagenoeg gelijk aan de gemiddelde afname per jaar vanaf 2000. Vooral bij varkens- en glastuinbouwbedrijven was de afname in 2014 opnieuw groot, respectievelijk 6% en 8%.

Trefwoorden: inkomen, rentabiliteit, structuur, land- en tuinbouw.

Dit rapport is gratis te downloaden in het E-depot <http://edepot.wur.nl/000000> of op www.wageningenUR.nl/lei (onder LEI publicaties).

© 2014 LEI Wageningen UR

Postbus 29703, 2502 LS Den Haag, T 070 335 83 30, E informatie.lei@wur.nl,
www.wageningenUR.nl/lei. LEI is onderdeel van Wageningen UR (University & Research centre).



Het LEI hanteert voor zijn rapporten een Creative Commons Naamsvermelding 3.0 Nederland licentie.

© LEI, onderdeel van Stichting Dienst Landbouwkundig Onderzoek, 2014

De gebruiker mag het werk kopiëren, verspreiden en doorgeven en afgeleide werken maken. Materiaal van derden waarvan in het werk gebruik is gemaakt en waarop intellectuele eigendomsrechten berusten, mogen niet zonder voorafgaande toestemming van derden gebruikt worden. De gebruiker dient bij het werk de door de maker of de licentiegever aangegeven naam te vermelden, maar niet zodanig dat de indruk gewekt wordt dat zij daarmee instemmen met het werk van de gebruiker of het gebruik van het werk. De gebruiker mag het werk niet voor commerciële doeleinden gebruiken.

Het LEI aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Het LEI is ISO 9001:2008 gecertificeerd.

LEI Report 2014-040 | Projectcode 2282200010

Foto omslag: Shutterstock

Inhoud

	Woord vooraf	5
1	Totaal agrarische sector	7
2	Land- en tuinbouwbedrijven	8
3	Akkerbouw	11
4	Opengrondstuinbouw	13
	4.1 Algemeen	13
	4.2 Vollegrondsgroente	14
	4.3 Fruit	15
	4.4 Bloembollen	16
	4.5 Boomkwekerij	17
5	Glastuinbouw	18
	5.1 Algemeen	18
	5.2 Glasgroente	20
	5.3 Snijbloemen	21
	5.4 Pot- en perkplanten	22
6	Melkveehouderij	23
7	Varkenshouderij	25
8	Pluimveehouderij	28
	8.1 Leghennen	28
	8.2 Vleeskuikens	29
9	Overige veehouderij	32
	9.1 Vleeskalveren	32
	9.2 Melkgeiten	33
	9.3 Schapen	35
	Bijlage 1 Methoden en achtergrond	36
	Bijlage 2 Bedrijveninformatienet	37
	Bijlage 3 Indicatoren	38

Woord vooraf

In opdracht van het ministerie van Economische Zaken rapporteert LEI Wageningen UR jaarlijks in december over de actuele economische ontwikkelingen in de land- en tuinbouw. De betreffende ramingen lopen vooruit op de definitieve uitkomsten die na afsluiting van het kalenderjaar beschikbaar komen. De publicatie van de informatie vindt net als vorig jaar vooral plaats via de website agrimatie.nl. Deze rapportage geeft in vogelvlucht een beeld van de belangrijkste resultaten van groepen agrarische bedrijven. De focus ligt daarbij op de ontwikkeling van het inkomen uit de bedrijfsvoering en op de tendensen op het gebied van de sectorstructuurontwikkeling.

Methoden en achtergrond van het onderzoek worden beschreven in bijlage 1. Voor de rapportage is, evenals in eerdere jaren, gebruik gemaakt van het Bedrijveninformatienet van het LEI (bijlage 2). Voor de raming van de uitkomsten in 2014 is ook informatie over prijzen en volumes uit andere bronnen benut. De gehanteerde indicatoren worden toegelicht in bijlage 3.

De berekeningen zijn uitgevoerd door Ton de Kleijn en David Verhoog (sectorrekening), Ruud van der Meer (akkerbouw en fruitteelt), Rob Stokkers (vollegrondsgroenten en bloembollenteelt), Pepijn Smit (boomteelt), Gerben Jukema (glastuinbouw), Jakob Jager (rundveehouderij) en Arjan Wisman (intensieve veehouderij). Pieter Willem Blokland leverde een bijdrage aan de raming van de prijzen en Hennie van der Veen en Walter van Everdingen verzorgden de methodiek van de berekeningen. Bij de presentatie van de gegevens op de website waren Walter van Everdingen, Mark Dolman, Barbara van der Hout, John Doornbos, Eugene Westerhof en Wietse Dol betrokken. De coördinatie van het project en de redactie van de rapportages was in handen van Harold van der Meulen, in samenwerking met Walter van Everdingen, Bert Smit en Huib Silvis.

Bij de raming van de bedrijfsuitkomsten zijn gegevens benut van de aan het Bedrijveninformatienet deelnemende agrarische ondernemers. Ook zijn gegevens gebruikt van onder meer het CBS, DLV, het EIM, Eurostat en Flora Holland. Wij danken de betreffende ondernemers en instellingen voor het beschikbaar stellen van deze gegevens. Een woord van dank gaat ook uit naar de begeleiders van het onderzoek vanuit het ministerie van Economische Zaken: Jan Klink, Puck Bonnier, André Nieuwenhuijse, André van Straaten en Frits Vink.

mevrouw ir. L.C. van Staalduinen
algemeen directeur LEI Wageningen UR

de heer dr. H.C.J. Vrolijk
hoofd CEI

1 Totaal agrarische sector

De bruto productiewaarde van de agrarische sector in 2014 is geraamd op 27,5 miljard euro, 3% minder dan de productiewaarde in 2013. De teruggang is vooral veroorzaakt door een prijsdaling van de producten met gemiddeld 4%. Wel zijn er grote verschillen tussen producten. Terwijl de waarde van de akkerbouwproducten fors lager is geraamd, komt die van de overige productgroepen bijna op het niveau van 2013 uit (tabel 1.1). Binnen de tuinbouw is de waardestijging van de sierteeltproducten tenietgedaan door de waardedaling van groente en fruit.

Tabel 1.1

Toegevoegde waarde in de agrarische sector (in miljoenen euro)

	2012	2013 (v)	2014 (r)	Index 2014 in% van 2013
Bruto productie, waarvan:	26.867	28.299	27.508	97,0
Akkerbouwproducten	3.315	3.435	2.936	85,5
Tuinbouw	9.475	9.964	9.945	100,0
Rundveehouderij	5.163	6.079	5.961	98,0
Intensieve veehouderij	5.496	5.349	5.301	99,0
Overige landbouw	3.418	3.472	3.364	97,5
(-) Aangekochte goederen en diensten	17.692	18.070	17.507	97,0
(=) Bruto toegevoegde waarde	9.175	10.229	10.001	98,0
(-) Afschrijvingen	3.712	3.814	3.910	102,5
(+) Saldo lasten en subsidies	728	829	836	101,0
(=) Netto toegevoegde waarde	6.191	7.244	6.927	95,5
(-) Betaalde factorkosten	4.165	4.321	4.256	98,5
(=) Resterend inkomen	2.026	2.923	2.671	91,0

Bron: 2012 en 2013, CBS; 2014 raming LEI. (v) = voorlopig, (r) = raming

De kosten van de aangekochte goederen en diensten zijn geraamd op 17,5 miljard euro, 3% minder dan in 2013. De verlaging wordt verklaard door de lagere prijzen van veevoeders en energie. Per saldo komt de bruto toegevoegde waarde 2% lager uit dan in 2013.

De geraamde afschrijvingen nemen meer toe dan het saldo van de heffingen en subsidies. Een en ander leidt tot een netto toegevoegde waarde van bijna zeven miljard euro, 4,5% minder dan het resultaat in 2013. De betaalde factorkosten in 2014 zijn een fractie lager geraamd dan in 2013. Het resterende inkomen in 2014 komt 9% lager uit dan in 2013, toen een relatief hoog niveau werd bereikt. Desondanks behoort dit jaar qua sectorinkomen tot een van de betere van deze eeuw.

2 Land- en tuinbouwbedrijven

Inkomen en rentabiliteit

Voor de land- en tuinbouwbedrijven is het gemiddelde inkomen in 2014 geraamd op 35.000 euro per onbetaalde arbeidsjaareenheid (aje) (zie begripsomschrijving bijlage 3). Dat is een daling van 8.000 euro ten opzichte van 2013 (tabel 2.1).

Binnen de land- en tuinbouw is er ieder jaar sprake van grote inkomensverschillen, zowel tussen als binnen de verschillende bedrijfstypen.

Tabel 2.1

Gemiddeld inkomen uit bedrijf (x 1.000 euro) en rentabiliteit agrarische bedrijven, 2013-2014

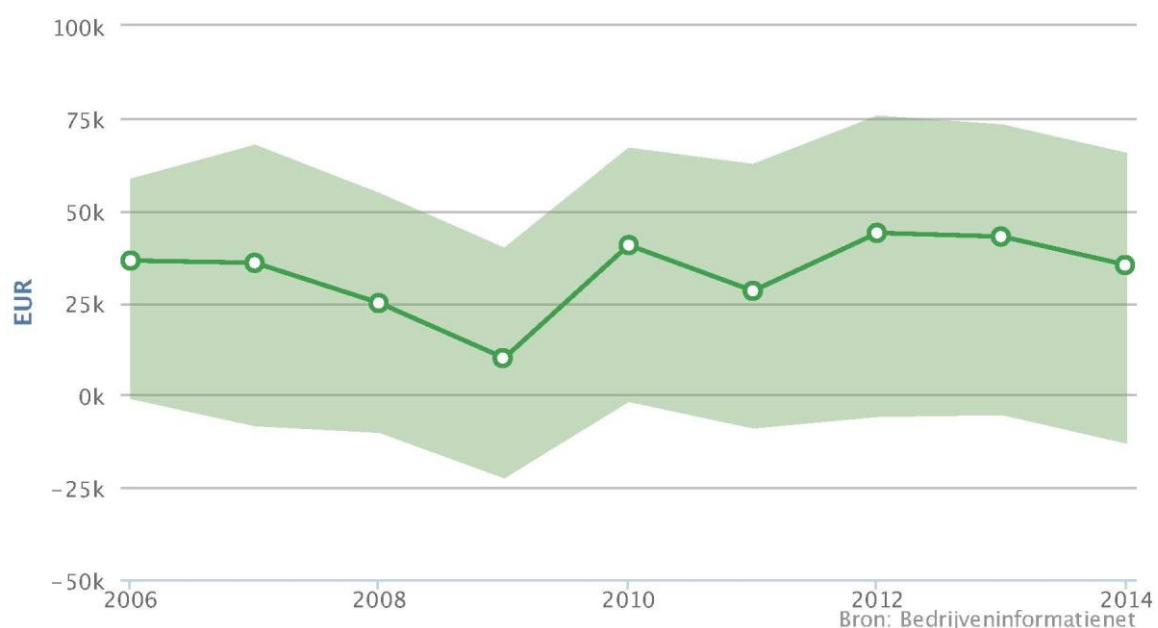
	Inkomen uit bedrijf, per onbetaalde aje		Opbrengst per 100 euro kosten		Mutatie a)
	2013	2014 (r)	2013	2014 (r)	
Totaal land- en tuinbouw	43	35	98	95	-
Akkerbouwbedrijven, w.o.	62	27	103	89	--
- zetmeelaardappelbedrijven	89	67	114	104	-
Vollegrondsgroentebedrijven	24	16	91	88	-
Fruitbedrijven	45	8	97	82	--
Bloembollenbedrijven	84	102	106	109	+
Boomkwekerijbedrijven	45	33	96	91	-
Glastuinbouwbedrijven, w.v.	61	80	102	103	+
- glasgroentenbedrijven	63	64	103	102	0/+
- snijbloemenbedrijven	48	73	101	104	++
- pot- en perkplantenbedrijven	79	110	102	104	++
Melkveebedrijven	41	39	97	94	-/0
Vleeskalverenbedrijven	39	37	95	91	-/0
Geitenbedrijven	76	145	104	122	+++
Varkensbedrijven, w.v.	40	11	100	93	--
- zeugenbedrijven	41	48	101	99	+
- vleesvarkensbedrijven	37	-13	98	89	--
- gesloten varkensbedrijven	45	0	100	94	--
Leghennenbedrijven	-62	27	85	96	+++
Vleeskuikenbedrijven	30	87	99	103	+++

Mutatie inkomen uit bedrijf per onbetaalde aje); -/0/+ = + of - maximaal 5.000 euro; - of + = 5.000-25.000 euro; - - of ++ = 25.000-50.000 euro; - - - of +++ = > 50.000 euro. (r) = raming.

Bron: Bedrijveninformatienet.

De sterkste inkomensstijging in 2014 komt voor rekening van de leghennenhouders (tabel 2.1). In 2013 was het resultaat daar sterk negatief, veroorzaakt door lage opbrengstprijzen en hoge voerprijzen. In 2014 is er een fors herstel, maar het niveau is nog wel matig. De lagere voerkosten zorgen bij de vleeskuikenbedrijven voor een sterke inkomensverbetering. Ook bij de geitenbedrijven is er in 2014 een forse inkomensstijging naar een zeer hoog niveau, vooral door een sterke stijging van de melkprijs. Bij de melkveebedrijven is er een inkomensdaling, doordat de melkprijs het hoge niveau van vorig jaar niet kon vasthouden. Bij varkensbedrijven is er een forse inkomensdaling, door lagere opbrengstprijzen van de vleesvarkens. Bij de bedrijfstypen met plantaardige producten zien de akkerbouwbedrijven het inkomen flink dalen, door fors lagere opbrengstprijzen. Ook voor fruittelers lijkt 2014 een teleurstellend jaar te worden. Bloembollentelers profiteren van hogere opbrengsten en stevenen af op het hoogste inkomensniveau van deze eeuw. In de glastuinbouw is er een inkomensverbetering in de sierteelt door hogere opbrengsten en dalende energiekosten. Het inkomen in de glasgroente blijft op een gelijk niveau. In de volgende hoofdstukken worden de ontwikkelingen per sector nader toegelicht.

Het inkomen uit bedrijf per onbetaalde aje verschilt sterk tussen de bedrijven (figuur 2.1). Deze verschillen kunnen door verscheidene redenen ontstaan. Het feit dat in dit kengetal het inkomen wordt gerelateerd aan de hoeveelheid arbeidsinzet van de onbetaalde krachten, geeft aan dat de arbeidsefficiëntie een belangrijke rol speelt. Ondernemers die het bedrijf strak weten te organiseren, de loon(werk)kosten in de hand houden en zelf een slechts beperkte arbeidsinzet leveren, kunnen op dit kengetal goed presteren. Maar ook die ondernemers zijn, net als de anderen, voor hun inkomensvorming in belangrijke mate afhankelijk van de prijsvorming van de producten. De opbrengstprijzen lijken sterker te schommelen dan in het verleden en bovendien werken die schommelingen bij grotere bedrijven harder door op het inkomen dan bij kleinere. De schommeling van de prijzen is voor de meeste ondernemers een gegeven waar ze zelf beperkt invloed op hebben, met soms grote inkomensfluctuaties tot gevolg. Een andere factor die een rol speelt bij de inkomensverschillen zijn de verschillen in technische resultaten. Deze kunnen veroorzaakt worden door de bedrijfsomstandigheden (grootte, ligging, verkaveling, grondkwaliteit), maar ook door de verscheidenheid in managementkwaliteiten van de ondernemers of verschil in strategie. Ook het ondernemerschap kan verschillen in resultaten met zich meebrengen, bijvoorbeeld door gunstiger te financieren of slimmer te verbreden. Daarnaast kunnen ook incidenten, zoals ziekte of ongeval, een rol spelen bij inkomensverschillen.



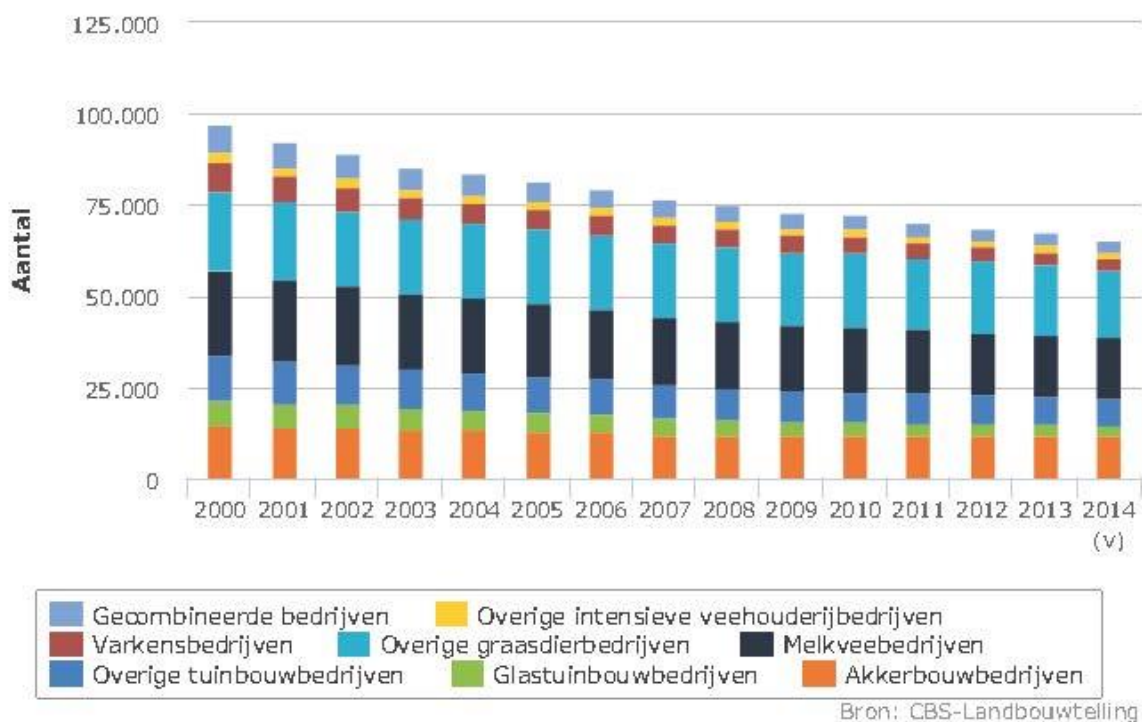
Figuur 2.1 Ontwikkeling en spreiding van inkomen uit bedrijf per onbetaalde arbeidsjaareenheid (aje) totaal land- en tuinbouw, 2006-2014 (r).

Bij deze figuur: de lijn geeft het gemiddelde inkomen weer en het vlak de spreiding van het inkomen. Per jaar geldt dat 60% van de bedrijven een inkomen haalt dat in het gekleurde vlak ligt. Twintig procent van de bedrijven scoort lager dan de ondergrens van dat vlak (2014 (r): lager dan -13.000 euro) en een even grote groep scoort hoger dan de bovengrens van het vlak (2014 (r): hoger dan 65.000 euro).

Als een bedrijf een laag inkomen uit bedrijf haalt, hoeft de continuïteit van het bedrijf niet meteen op het spel te staan. Veel hangt af van de redenen van dat lage inkomen en de specifieke bedrijfssituatie. Als het inkomen structureel laag is, bijvoorbeeld door te kleine bedrijfsomvang, kan gekozen worden voor groei, maar ook voor aanvulling van het inkomen van buiten het bedrijf of door het opzetten van verbredingsactiviteiten. Bij incidentele tegenvallende resultaten kunnen tekorten in de kasstroom opgevangen worden vanuit de liquiditeiten die in de goede jaren zijn opgebouwd. Een laag, of negatief, inkomen hoeft niet te betekenen dat er onvoldoende kasstroom is, omdat in de kosten een post afschrijving is opgenomen. In plaats van die te reserveren of te investeren kan die ook worden aangewend om andere betalingen te doen. Als de kasstroom samen met de eigen liquide middelen onvoldoende zijn om alle facturen te betalen, kan in overleg met de financiers ook worden gekozen voor uitstel van aflossingen of aantrekken van nieuw vreemd vermogen. Een laag inkomen betekent dus niet automatisch het einde van het bedrijf.

Structuur

Het aantal land- en tuinbouwbedrijven is in 2014 met 2,9% teruggelopen ten opzichte van 2013 (figuur 2.2). Deze afname is nagenoeg gelijk aan de gemiddelde afname per jaar vanaf 2000. Vooral bij varkens- en glastuinbouwbedrijven was de afname in 2014 opnieuw groot, respectievelijk 6% en 8%.



Figuur 2.2 Ontwikkeling aantal land- en tuinbouwbedrijven naar bedrijfstype, 2000-2014.

Noot bij figuur: gegevens 2014 zijn voorlopig.

Ten opzichte van het jaar 2000 is het aantal bedrijven bijna een derde teruggelopen, tot een totaal van ruim 65.500 bedrijven. Vooral het aantal glastuinbouw- (-60%) en varkensbedrijven (-55%) is sterk teruggelopen. Bij melkveebedrijven is de afname beperkt gebleven tot 28%.

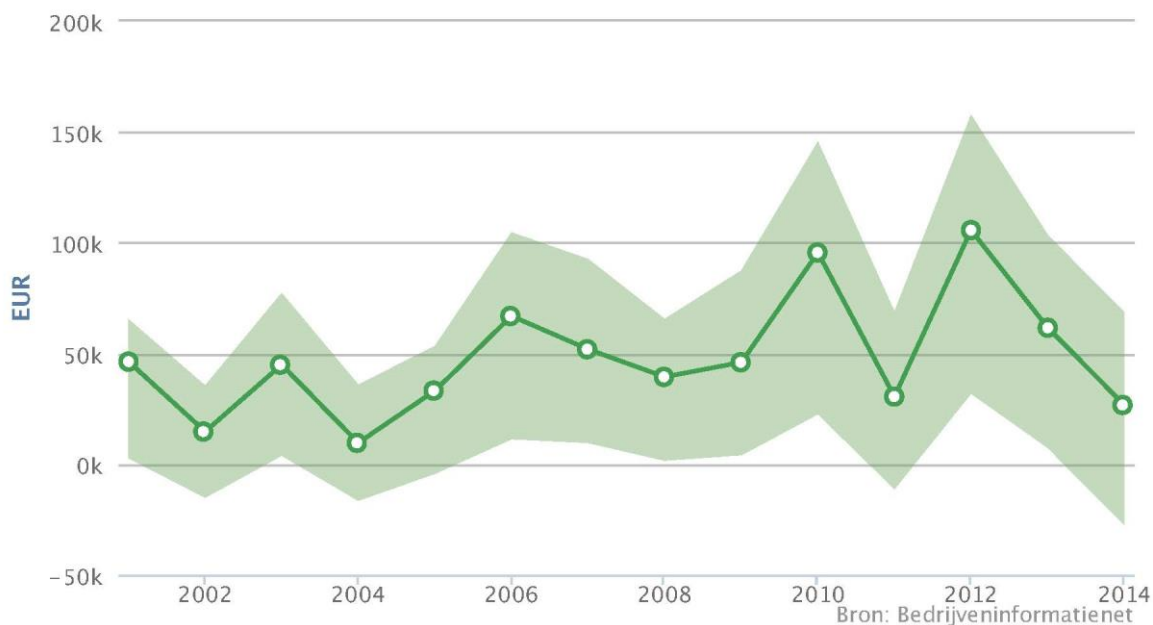
3 Akkerbouw

Inkomen en rentabiliteit

Voor de akkerbouw is de raming van het gemiddelde inkomen uit bedrijf in 2014 27.000 euro per onbetaalde aje, een forse daling ten opzichte van vorig jaar (figuur 3.1). Dat is het slechtste resultaat sinds 2004. De daling is veroorzaakt door het lagere prijsniveau van de akkerbouwgewassen. Tussen de bedrijven is er een grote spreiding in resultaat. Dit geldt zowel voor jaren met hoge inkomens als jaren met mindere inkomens. Voor zetmeelbedrijven is het inkomen uit bedrijf per onbetaalde aje geraamd op ongeveer 67.000 euro. Ook dit is een duidelijke afname ten opzichte van 2013, maar het niveau is nog wel hoger dan het gemiddelde in de periode 2001 tot 2010.

De productie per hectare van de meeste akkerbouwgewassen was in 2014 hoger dan het jaar ervoor. Door de zachte winter en het milde voorjaar kon er vroeg gezaaid en gepoot worden. De bodemstructuur op de zwaardere grondsoorten liet als gevolg van het uitblijven van vorst te wensen over. Over het algemeen kende het groeiseizoen goede weersomstandigheden, maar was er plaatselijk wateroverlast in het voorjaar of droogte in juli.

De prijzen van akkerbouwproducten liggen voor vrijwel alle gewassen onder het prijsniveau van oogstjaar 2013. De fysieke productie per hectare is weliswaar hoger, maar dit compenseert de prijsdaling per kg product naar verwachting niet. De opbrengstdaling wordt geraamd op ruim 10%. De geraamde rentabiliteit voor het jaar 2014 (afzetseizoen 2014-2015) bedraagt 89% voor de akkerbouwbedrijven, tegen 104% voor de zetmeelbedrijven. Een rentabiliteit onder 100% betekent dat de opbrengsten lager zijn dan de betaalde plus berekende kosten (dus inclusief de berekende vergoeding voor de arbeidsinzet van de ondernemer en de inzet van het eigen vermogen). En dat betekent dat de vergoeding voor eigen arbeid en kapitaal lager is dan marktconform.

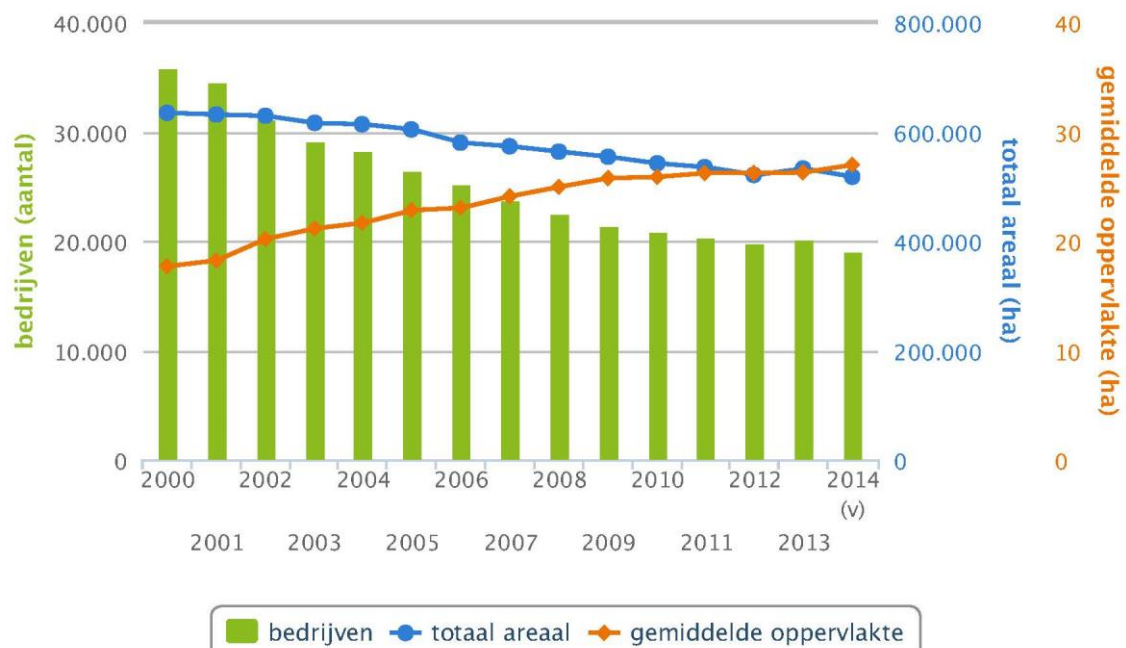


Figuur 3.1 Ontwikkeling en spreiding van inkomen uit bedrijf per onbetaalde aje van akkerbouwbedrijven, 2001-2014 (r).

Bij deze figuur: de lijn geeft het gemiddelde inkomen weer en het vlak de spreiding van het inkomen. Per jaar geldt dat 60% van de bedrijven een inkomen haalt dat in het gekleurde vlak ligt. Twintig procent van de bedrijven scoort lager dan de ondergrens van dat vlak (2014 (r): lager dan -27.000 euro) en een even grote groep scoort hoger dan de bovengrens van het vlak (2014 (r): hoger dan 68.000 euro).

Structuur

In 2014 zijn er ruim 19.000 bedrijven die akkerbouwgewassen telen (figuur 3.2). Het gemiddelde akkerbouwareaal op deze bedrijven is 27 ha. Bijna twee derde van de bedrijven met akkerbouwgewassen teelt graan. Ruim 2.300 bedrijven telen poot aardappelen. Het aantal bedrijven dat suikerbieten teelt is sinds 2008 licht gedaald, na een sterk dalende trend in voorgaande jaren.



Bron: CBS-Landbouwelling

Figuur 3.2 Structurele ontwikkeling totaal akkerbouw, 2000-2014.

Noot bij figuur: gegevens 2014 zijn voorlopig.

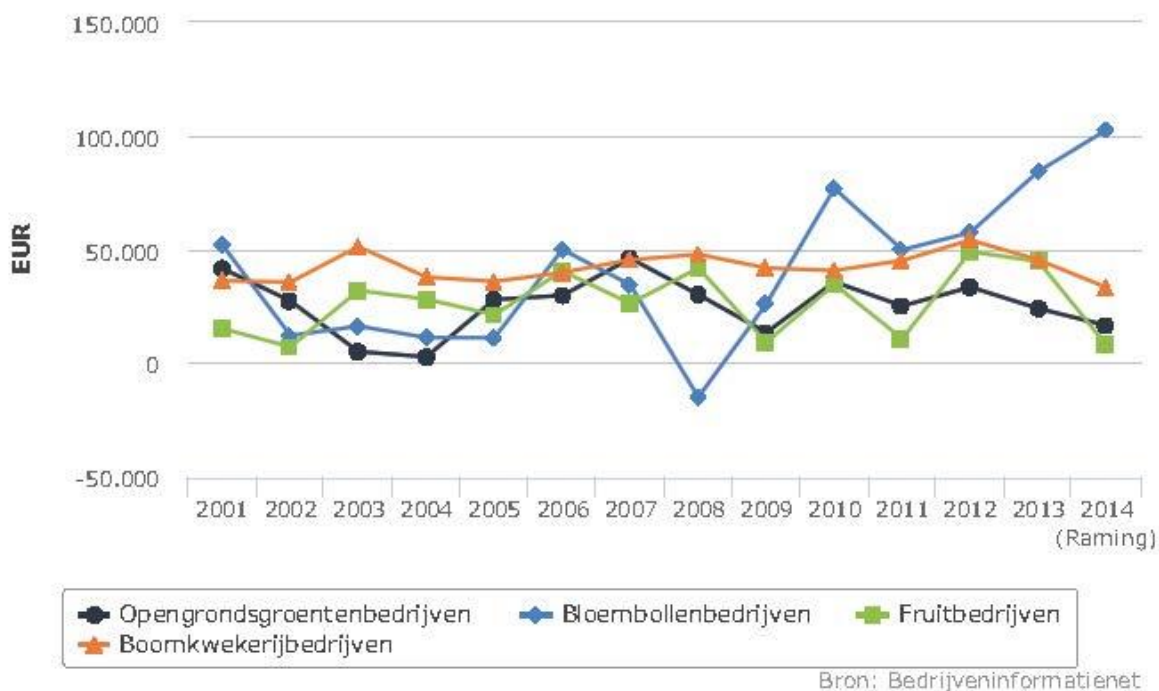
Bijna 12.000 bedrijven die akkerbouwgewassen telen zijn gespecialiseerde akkerbouwbedrijven. Met een gemiddelde bedrijfsomvang van bijna 40 ha telen ze bijna driekwart van het totale areaal akkerbouwgewassen. Het gemiddelde areaal cultuurgrond per bedrijf verschilt per regio. Zo zijn de akkerbouwbedrijven in het noorden van het land beduidend groter dan elders. De specialisatiegraad (73%) is groter dan in het verleden maar in 2014 is deze niet toegenomen.

4 Opengrondstuinbouw

4.1 Algemeen

Inkomen

Voor de verschillen sectoren in de opengrondstuinbouw lopen de ramingen van de gemiddelde inkomens per onbetaalde aje uiteen van ongeveer 10.000 euro voor de fruitteeltbedrijven tot iets meer dan 100.000 euro voor de bloembollenbedrijven (figuur 4.1). De spreiding is in 2014 fors toegenomen door betere resultaten van de bloembollenbedrijven en slechtere resultaten van de andere typen bedrijven.



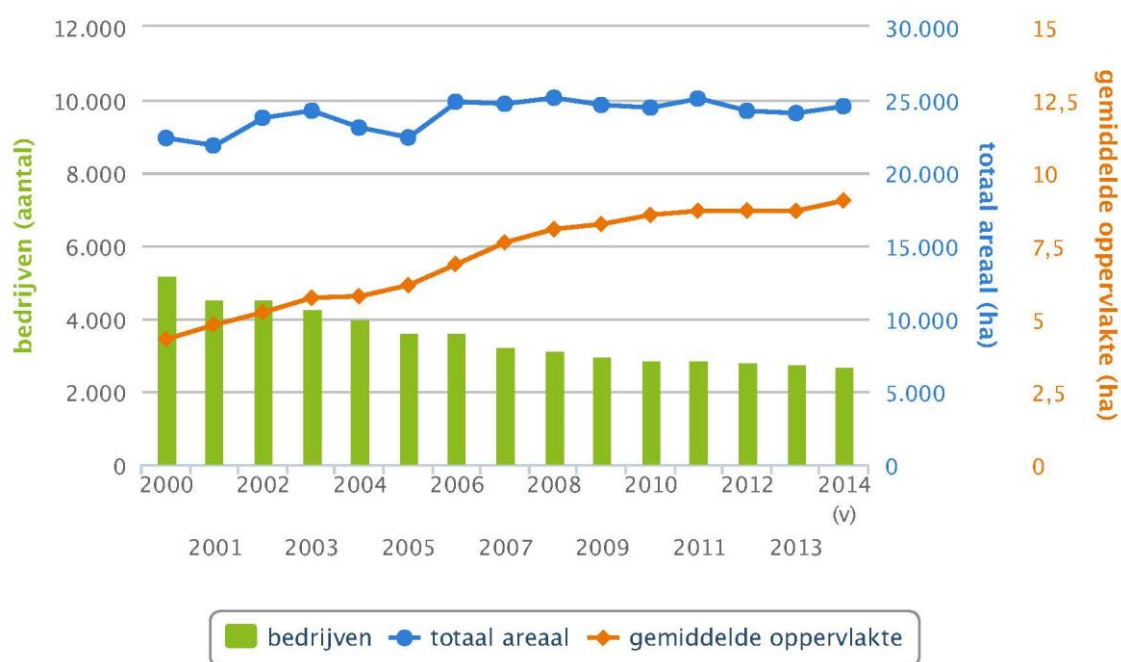
Figuur 4.1 Ontwikkeling van het inkomen uit bedrijf per onbetaalde aje op opengrondstuinbouwbedrijven naar bedrijfstype, 2001-2014 (r).

4.2 Vollegrondsgroente

Inkomen en rentabiliteit

Voor het vollegrondsgroentebedrijf is het gemiddelde inkomen uit bedrijf in 2014 geraamd op slechts 15.000 tot 20.000 euro per onbetaalde aje (figuur 4.1). Dit is lager dan het langjarig gemiddelde voor de periode 2001-2014 en 10.000 tot 15.000 euro minder dan in de vier voorgaande jaren. De rentabiliteit in 2014 komt uit op een kleine 90%, enkele procentpunten minder dan in de vier voorgaande jaren. Dit betekent dat de betaalde kosten en afschrijvingen weliswaar worden vergoed, maar ook dat genoeg moet worden genomen met een lagere dan marktconforme beloning (= berekende kosten) voor eigen arbeid en vermogen.

Over alle groenten bezien wordt de stijging van de gemiddelde productie per hectare met circa 2% meer dan tenietgedaan door een dubbel zo grote prijsdaling. Dankzij de voortschrijdende schaalvergroting blijven de opbrengsten per bedrijf ten opzichte van 2013 gelijk op een niveau van 450.000 euro. Behalve uit vollegrondsgroenten hebben de telers in 2014 gemiddeld circa 25.000 euro opbrengsten uit akkerbouwproducten en ruim 50.000 euro uit overige activiteiten zoals werk voor derden, waarin het bewerken en verpakken van producten is opgenomen.



Bron: CBS-Landbouwteiling

Figuur 4.2 Structurele ontwikkeling vollegrondsgroententeelt, 2000-2014.

Noot bij figuur: gegevens 2014 zijn voorlopig.

Structuur

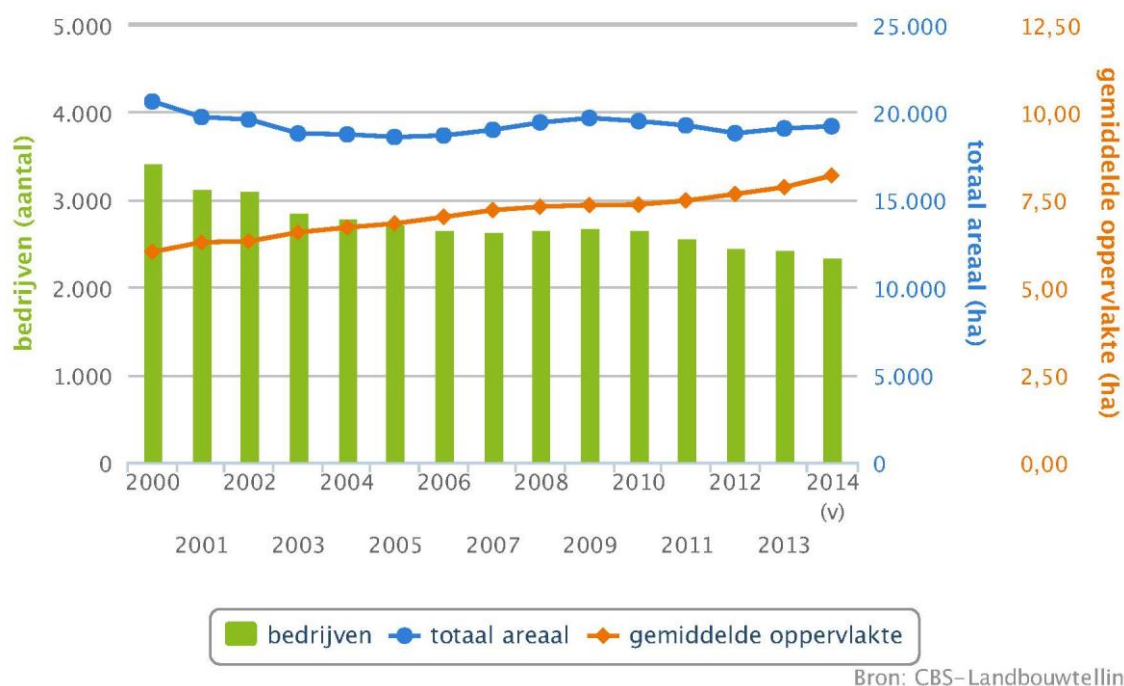
Het areaal verse vollegrondsgroenten varieert de laatste jaren tussen 24.000 en 25.000 ha (figuur 4.2). Het aantal bedrijven met vollegrondsgroenten is van 2000 tot 2014 vrijwel gehalveerd van 5.200 naar 2.700 bedrijven. De gemiddelde oppervlakte per bedrijf is in deze periode ruimschoots verdubbeld van 4 naar 9 ha. Bijna 60% van het areaal vollegrondsgroenten wordt geteeld door gespecialiseerde bedrijven. In de periode 2000-2014 is hun aantal afgenomen van grofweg 1.700 naar 1.000 bedrijven, terwijl de gemiddelde omvang is verdubbeld van 11 naar 22 ha cultuurgrond per bedrijf.

Fruit

Inkomen en rentabiliteit

Voor het fruitbedrijf is het gemiddelde inkomen uit bedrijf in 2014 (afzetseizoen 2014-2015) geraamd op een niveau rond de 10.000 euro per onbetaalde aje (figuur 4.1). Dit is beduidend minder dan het jaar ervoor. Het inkomen kan hoger uitkomen indien de prijzen voor appels en peren in de loop van het seizoen verbeteren.

De opbrengsten van appels en peren zijn ongeveer 15% lager geraamd dan het jaar ervoor. De Nederlandse productie van appels en peren was respectievelijk 11% en 18% hoger maar het prijsniveau fors lager. De prijsdaling is het gevolg van het grote Europese aanbod (9% meer appels en 4% meer peren) en het importverbod dat Rusland op 7 augustus heeft ingesteld. De hogere productie van appels en peren vergde meer arbeid voor de oogst. De gemiddelde kosten per bedrijf zijn 2% hoger geraamd dan in het voorafgaande jaar.



Figuur 4.3 Structurele ontwikkeling fruitteelt, 2000-2014.

Noot bij figuur: gegevens 2014 zijn voorlopig.

Structuur

Het Nederlandse fruitareaal is in 2014 licht gestegen tot 19.200 ha. Vooral de groei van het areaal peer droeg hieraan bij. Met 8.600 ha is peer de meest geteelde vrucht. Het aantal bedrijven dat fruit teelde, daalde in 2014 met bijna 3,5% tot 2.340. Door het stijgende areaal en het dalende aantal bedrijven, nam de gemiddelde bedrijfsomvang toe tot 8 ha (figuur 4.3). Het areaal cultuurgrond van de gespecialiseerde fruitteeltbedrijven ligt rond de 13 ha.

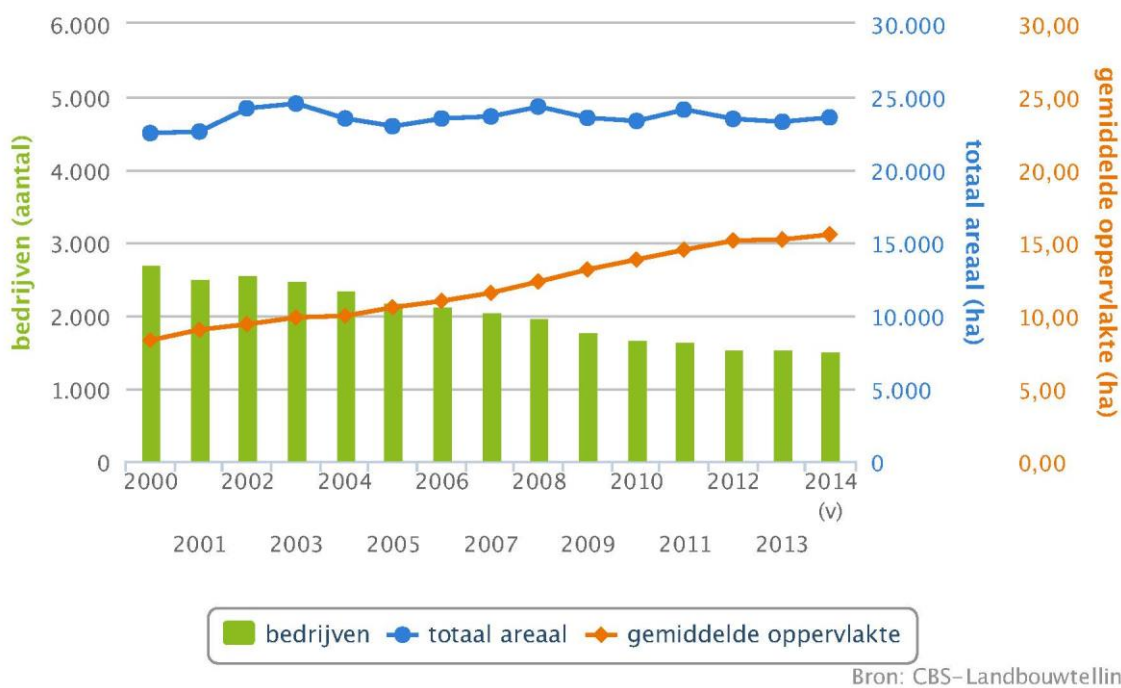
4.3 Bloembollen

Inkomen en rentabiliteit

Het gemiddelde inkomen uit het bloembollenbedrijf in 2014 wordt geraamd op ongeveer 100.000 euro per onbetaalde aje (figuur 4.1). Hiermee wordt het hoogste niveau bereikt in de periode 2001-2014. De rentabiliteit ligt naar verwachting ruim boven de 100%. Dit betekent dat niet alleen de betaalde kosten en afschrijvingen worden vergoed, maar ook een meer dan marktconforme beloning (berekende kosten) wordt verkregen voor de eigen arbeidsinzet en het eigen vermogen.

De opbrengsten en kosten per bedrijf stijgen door een combinatie van schaalvergroting en een hoger productie- en prijsniveau. Bij de voorjaarsbloeiers tulp en hyacint waren de prijzen evenals vorig jaar goed en bij narcis is sprake van een duidelijk prijsherstel, zeker bij de miniatuurnarcissen op pot. Bij de zomerbloeiers lelie en gladiol is de marktstemming positief door het krappere aanbod in het vorige seizoen, evenals door de krimp van het areaal gladiolen met 10%. Vooral nog wordt voor beide producten een licht hoger prijsniveau verwacht dan in 2013.

Bloembollen vormen de grootste opbrengstenpost op de bloembollenbedrijven. Daarnaast realiseren de bloembollentelers de laatste jaren gemiddeld ongeveer 50.000 euro opbrengsten uit bloemen en ruim 100.000 euro uit overige activiteiten, waarvan circa 75% uit voor werk voor derden.



Figuur 4.4 Structurele ontwikkeling bloembollenteelt, 2000-2014.

Noot bij figuur: gegevens 2014 zijn voorlopig.

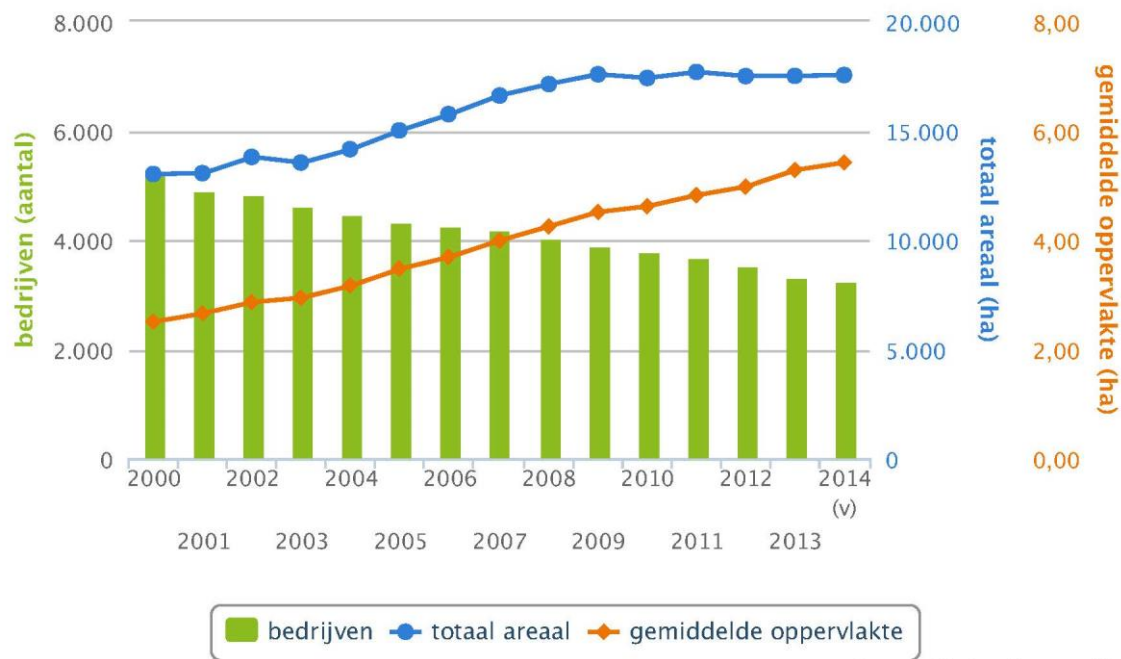
Structuur

Het areaal bloembollen is in 2014 vrijwel onveranderd gebleven op 23.500 ha (figuur 4.4). In de periode vanaf 2000 is dit areaal überhaupt nauwelijks veranderd. Het areaal van het belangrijkste gewas, tulp, schommelt sinds 2008 rond de 11.500 ha. Het aantal bedrijven met bloembollen is vanaf 2000 bijna gehalveerd van ongeveer 2.700 naar 1.500 bedrijven. De gemiddelde oppervlakte per bedrijf is vrijwel verdubbeld van 8 naar bijna 16 ha. Twee derde van het areaal bloembollen is in handen van gespecialiseerde bedrijven. Hun aantal is vanaf 2000 bijna gehalveerd tot 630 bedrijven in 2014. De omvang van deze bedrijven is in deze periode gegroeid van gemiddeld 19 naar 33 ha cultuurgrond per bedrijf. De bloembollenbedrijven in het Bedrijveninformatienet representeren de gespecialiseerde bedrijven. Het gemiddelde areaal cultuurgrond van de bloembollenbedrijven in dit informatienet bedraagt 33 ha in 2014.

4.4 Boomkwekerij

Inkomen en rentabiliteit

Voor de boomkwekerijbedrijven is het gemiddelde inkomen in 2014 geraamd op 33.000 euro per onbetaalde aje, tegen 45.000 euro in 2013 (figuur 4.1). De gemiddelde rentabiliteit van boomkwekerijbedrijven in 2014 is geraamd op 91%. De daling van vijf procentpunten ten opzichte van 2013 is vooral een gevolg van de sterke afname van de exportwaarde naar Duitsland en de hiermee samenhangende tegenvallende afzetresultaten van de gewasgroep bos- en haagplantsoen. De totale geraamde opbrengsten per bedrijf zijn in 2014 ten opzichte van 2013 afgenomen van 404.000 naar 382.000 euro. Daarentegen liepen de kosten met 2% op, vooral door de posten plantmateriaal en arbeid.



Bron: CBS-Landbouwtelling

Figuur 4.5 Structurele ontwikkeling boomkwekerij, 2000-2014.

Noot bij figuur: gegevens 2014 zijn voorlopig.

Structuur

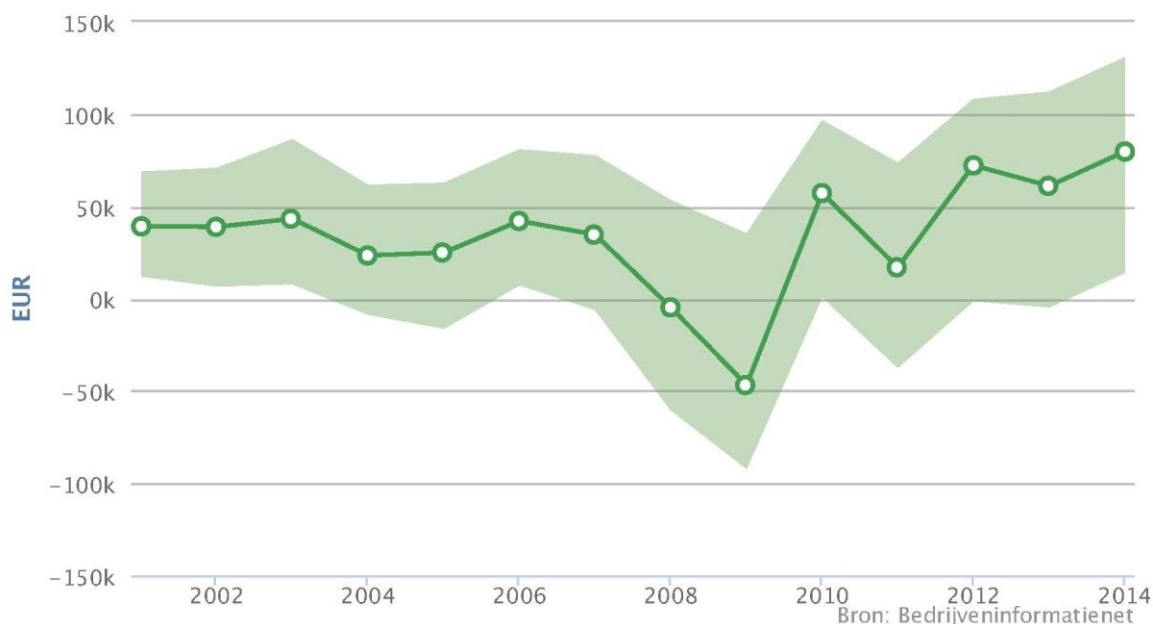
In 2014 daalde het aantal bedrijven in de boomkwekerij met ruim 2% ten opzichte van 2013 (figuur 4.5). Het aantal gespecialiseerde bedrijven daalde met nagenoeg hetzelfde percentage. In 2014 is het totale areaal nagenoeg gelijk gebleven; het gemiddelde areaal per bedrijf steeg in 2014 met bijna 3% tot 5,4 ha per bedrijf.

5 Glastuinbouw

5.1 Algemeen

Inkomen en rentabiliteit

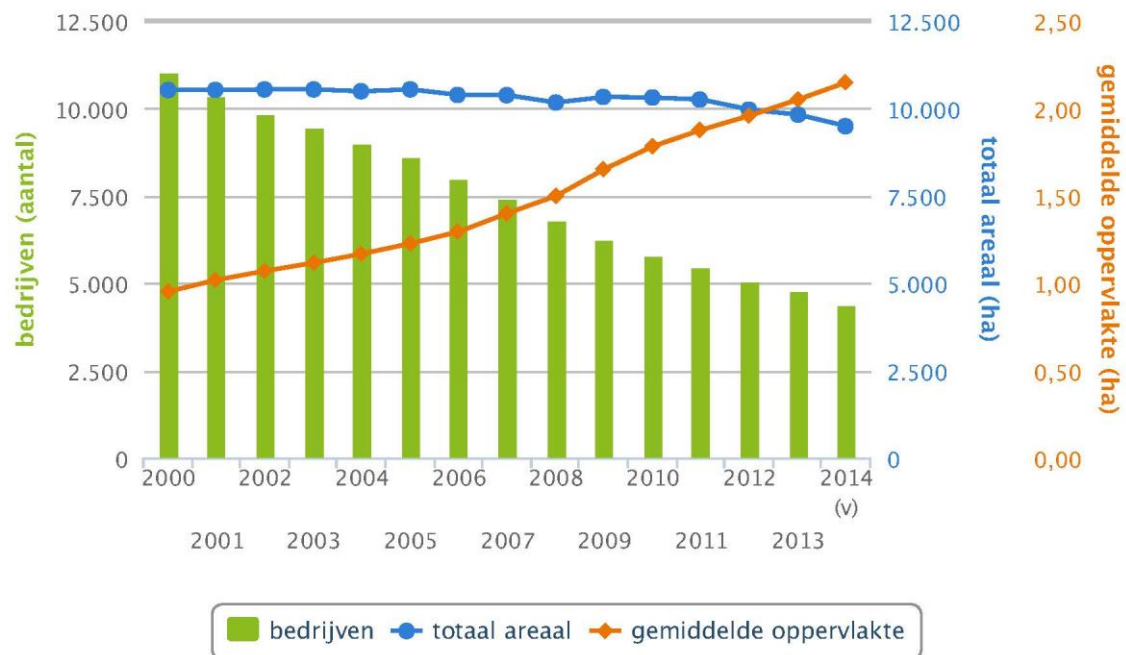
In de glastuinbouw is het gemiddelde inkomen uit bedrijf geraamd op 80.000 euro per onbetaalde aje, ongeveer 20.000 euro meer dan in 2013 (figuur 5.1). Hiermee blijft het inkomen voor de sector op een hoog niveau. Per bedrijf zijn er echter grote inkomensverschillen, zowel tussen als binnen de onderscheiden typen bedrijven. Het jaarlijks aantal bedrijven dat de laatste jaren stopt is beduidend hoger dan het gemiddelde in de land- en tuinbouw (zie ook figuur 5.2 en hoofdstuk 2). Ook ligt het aantal faillissementen in de land- en tuinbouw het hoogst in de glastuinbouw. Deze structuurontwikkeling, waarbij bedrijven met slechte resultaten vaak als eerste genoodzaakt zijn om te stoppen, kunnen ervoor zorgen dat het gemiddelde inkomen van de blijvers toch nog op niveau blijft. De pot- en perkplantenbedrijven scoren gemiddeld het hoogst en de glasgroentebedrijven het laagst (zie figuur 5.3).



Figuur 5.1 Ontwikkeling en spreiding van inkomen uit bedrijf per onbetaalde aje van glastuinbouwbedrijven, 2001-2014 (r).

Bij deze figuur: de lijn geeft het gemiddelde inkomen weer en het vlak de spreiding. Per jaar geldt dat 60% van de bedrijven een inkomen haalt dat in het gekleurde vlak ligt. Twintig procent van de bedrijven scoort lager dan de ondergrens van dat vlak (2014 (r): lager dan 14.000 euro) en een even grote groep scoort hoger dan de bovengrens van het vlak (2014 (r): hoger dan 130.000 euro).

De geraamde rentabiliteit van de glastuinbouw stijgt ten opzichte van vorig jaar met 1 procentpunt naar 103%. De verschillen tussen de bedrijven blijven onverminderd groot. Grote bedrijven hebben over het algemeen een hogere rentabiliteit dan kleine bedrijven. Bij de kleinere bedrijven is het aandeel berekende kosten (niet-betaalde arbeid en eigen vermogen) hoger dan bij de grote bedrijven. De grote bedrijven hebben dan ook een hogere rentabiliteit nodig om de betaalde kosten te kunnen dekken.



Bron: CBS-Landbouwtelling

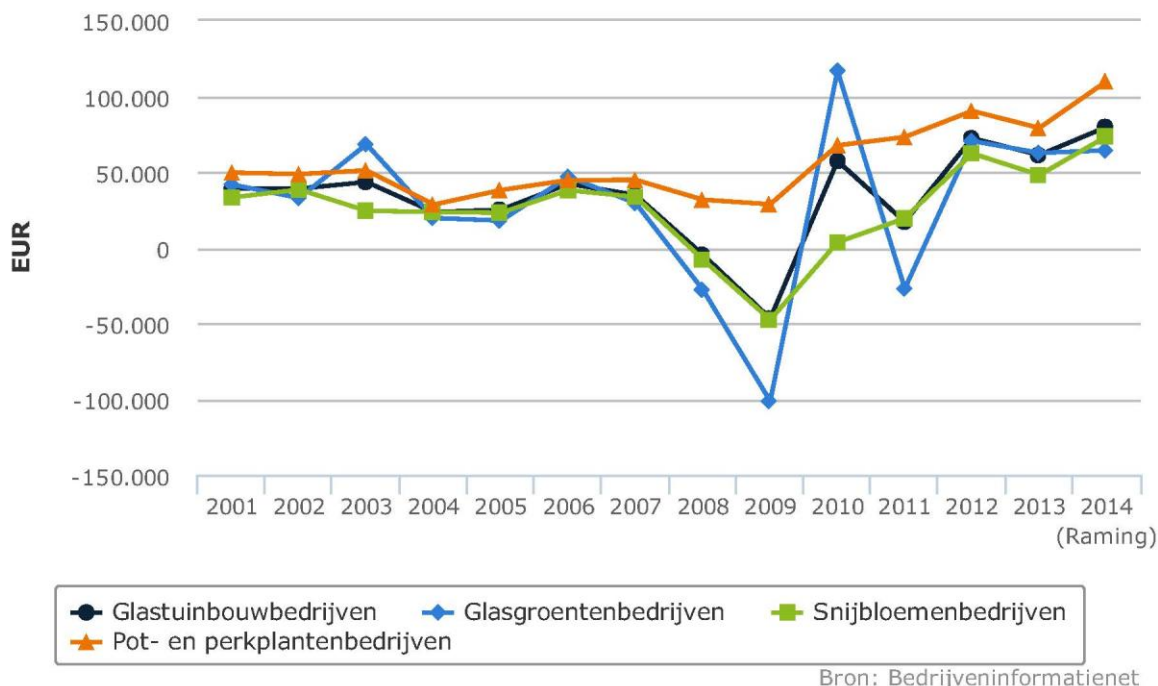
Figuur 5.2 Structurele ontwikkeling glastuinbouw, 2000-2014.

Noot bij figuur: gegevens 2014 zijn voorlopig.

Structuur

Het Nederlandse glastuinbouwareaal bereikte in 2005 een piek met 10.500 ha (figuur 5.2). Hierna schommelde het areaal in beperkte mate, maar na 2011 is het areaal steeds gedaald. In 2014 daalde het areaal met 330 ha tot onder de 9.500 ha glastuinbouw. Het aantal bedrijven is sinds 2000 meer dan gehalveerd; van meer dan 11.000 naar ruim 4.400 bedrijven. Het gemiddelde areaal van bedrijven met glastuinbouw is gestegen van circa 1 ha naar ruim 2 ha. Gespecialiseerde bedrijven zijn groter in omvang.

De teelt onder glas bestaat hoofdzakelijk uit glasgroenten, glassnijbloemen en pot- en kamerplanten. Het aandeel glasgroente is in de loop der jaren toegenomen ten kosten van bloemen en planten. In 2014 bestaat meer dan de helft van het areaal uit glasgroente. Het areaal boomkwekerij en fruit onder glas is beperkt, maar sinds 2000 licht gegroeid. Ten opzichte van 2013 bedraagt de daling van het areaal glasgroente ruim 50 ha en het areaal bloemen en planten is met bijna 260 ha gedaald.



Figuur 5.3 Ontwikkeling van het inkomen uit bedrijf per onbetaalde aje van glastuinbouwbedrijven naar bedrijfstype, 2001-2014 (r).

5.2 Glasgroente

Inkomen en rentabiliteit

Voor de glasgroentebedrijven is het gemiddelde inkomen uit bedrijf in 2014 geraamd op 64.000 euro per onbetaalde aje (figuur 5.3). Dit is ongeveer gelijk aan vorig jaar. De rentabiliteit van de glasgroentebedrijven is een procentpunt lager geraamd dan in 2013.

De glasgroenteteelt kent een goed productiejaar, maar de prijzen van paprika en komkommers staan onder druk. De tomatenopbrengsten leken aanvankelijk even slecht uit te pakken als vorig jaar. Aan het einde van het seizoen is echter veel goed gemaakt.

In augustus kondigde Rusland een boycot af voor een groot aantal agrarische producten uit landen van de EU. In de zomer is Nederland verreweg de grootste aanbieder van glasgroenten en spelen andere aanbieders een ondergeschikte rol. Voor de glasgroentegewassen lijken de gevolgen voorsnóg mee te vallen, individuele gevallen daargelaten. Van de totale export van Nederlandse glasgroentegewassen gaan slecht enkele procenten op jaarbasis rechtstreeks naar Rusland. Het grootste deel hiervan is normaal gesproken al voor augustus richting Rusland geëxporteerd. Opbrengsten uit de energiehandel en -verkoop zijn ook gedaald. Per saldo nemen de gemiddelde opbrengsten af met ruim 2% per bedrijf. De gemiddelde kosten zijn met 3% gedaald, met name door lagere energiekosten.

Structuur

Bedrijven met glasgroente hebben gemiddeld 3,4 ha glasgroente. Door een sterkere daling van het aantal bedrijven dan het areaal steeg dit gemiddelde in 2014 met 0,2 ha ten opzichte van 2013. De ontwikkeling gaat het snelst bij bedrijven met tomaten, die inmiddels een gemiddelde omvang hebben van ruim 5,7 ha tomaten. Paprikabedrijven hebben gemiddeld 4,7 ha paprika.

Tomaten zijn de grootste glasgroenteteelt in 2014. In 2000 was de tomatenteelt nog net iets kleiner dan de paprikateelt. Daarna is de tomatenteelt sterk gegroeid, terwijl de paprikateelt bleef schommelen tussen 1.200 en 1.300 ha, met een piek van 1.400 ha in 2010. In 2014 groeide het areaal tomaten met 10 ha, terwijl de paprikateelt met 80 ha daalde. Met een areaal van 600 ha is komkommer de derde glasgroenteteelt in Nederland.

In 2014 is het aantal gespecialiseerde glasgroentebedrijven gedaald tot 1.000 bedrijven. De daling komt overeen met de daling van het totaal aantal bedrijven met glasgroente. De specialisatiegraad bedraagt 88% en is de afgelopen jaren nauwelijks veranderd.

5.3 Snijbloemen

Inkomen en rentabiliteit

Het gemiddelde inkomen van snijbloemenbedrijven in 2014 is geraamd op ongeveer 70.000 euro per onbetaalde aje (figuur 5.3). De rentabiliteit van snijbloemenbedrijven is ten opzichte van 2013 met drie procentpunten verbeterd tot 104%. De toename wordt verklaard doordat de opbrengsten per bedrijf gelijk blijven terwijl de kosten dalen.

De gemiddelde opbrengsten van snijbloemenbedrijven zijn met 1,3 miljoen euro nagenoeg gelijk aan die van vorig jaar. Weliswaar zijn de opbrengsten uit de verkoop van snijbloemen gestegen, maar de inkomsten uit de verkoop en handel in energieproducten daalden. De kosten zijn met circa 3% gedaald dankzij het zachte voorjaar. Er is niet alleen minder aardgas verstookt maar deze is ook tegen lagere prijzen ingekocht. Ook de afschrijvingen zijn gedaald. Daarentegen zijn de arbeidskosten met enkele procenten gestegen.

Structuur

Het totale areaal snijbloemen vertoont een geleidelijke daling. Het areaal rozen is sinds 2000 echter fors gedaald met 620 ha tot 310 ha door toenemende internationale concurrentie en neemt daarmee nog maar 15% van het totale areaal snijbloemen in Nederland voor zijn rekening. De belangrijkste teelt in Nederland is inmiddels chrysanten met 475 ha.

Er zijn in 2014 nog 1.220 bedrijven met snijbloemenbedrijven onder glas in Nederland, 5% minder dan in 2013. De daling is wel minder groot dan in voorgaande jaren. Bij nagenoeg alle typen snijbloemen is een ontwikkeling gaande van een dalend totaal areaal en een stijgend areaal per bedrijf. In 2014 zijn er 1.150 gespecialiseerde snijbloemenbedrijven geteld, tegen 3.200 in 2000. De gemiddelde oppervlakte is gestegen tot 1,7 ha in 2014. De gespecialiseerde bedrijven nemen in 2014 95% van het areaal voor hun rekening, tegen circa 93,5% in 2000.

5.4 Pot- en perkplanten

Inkomen en rentabiliteit

Voor de pot- en perkplantenbedrijven is het gemiddelde inkomen uit bedrijf in 2014 geraamd op ongeveer 110.000 euro per onbetaalde aje (figuur 5.3). Dit is een toename van zo'n 30.000 euro ten opzichte van 2013. In 2014 ontwikkelde de plantenomzet zich vooral in de eerste maanden positief, mede dankzij de zachte weersomstandigheden.

De geraamde rentabiliteit van de pot- en perkplantenbedrijven is 2 procentpunt hoger dan in 2013, doordat de opbrengsten net iets meer stijgen dan de kosten. De geraamde stijging van de opbrengsten met 9% per bedrijf tussen 2013 en 2014 is voor twee derde deel toe te schrijven aan de groei van de bedrijfsomvang. Dit geldt ook voor de geraamde kosten, die met circa 7% zijn toegenomen. Per vierkante meter dalen de energie en financieringskosten en stijgen de andere betaalde kosten. Per saldo nemen de kosten per vierkante meter nauwelijks toe.

Structuur

Het areaal pot- en perkplanten is het afgelopen jaar met 50 ha gedaald tot 1.700 ha. In 2014 zijn er nog circa 910 bedrijven met pot- en perkplanten, tegen 2.250 bedrijven in 2000. In 2014 zijn er nog 750 gespecialiseerde pot- en perkplantenbedrijven, 9% minder dan in 2013. Tussen 2000 en 2014 is de gemiddelde bedrijfsoppervlakte van gespecialiseerde pot- en perkplantenbedrijven toegenomen van net onder 1 ha tot 2,2 ha in 2014. In de overzichtsperiode is de specialisatiegraad gestegen van bijna 92% naar ruim 95%. Daarmee is de pot- en perkplantenteelt de meest gespecialiseerde tak in de glastuinbouw.

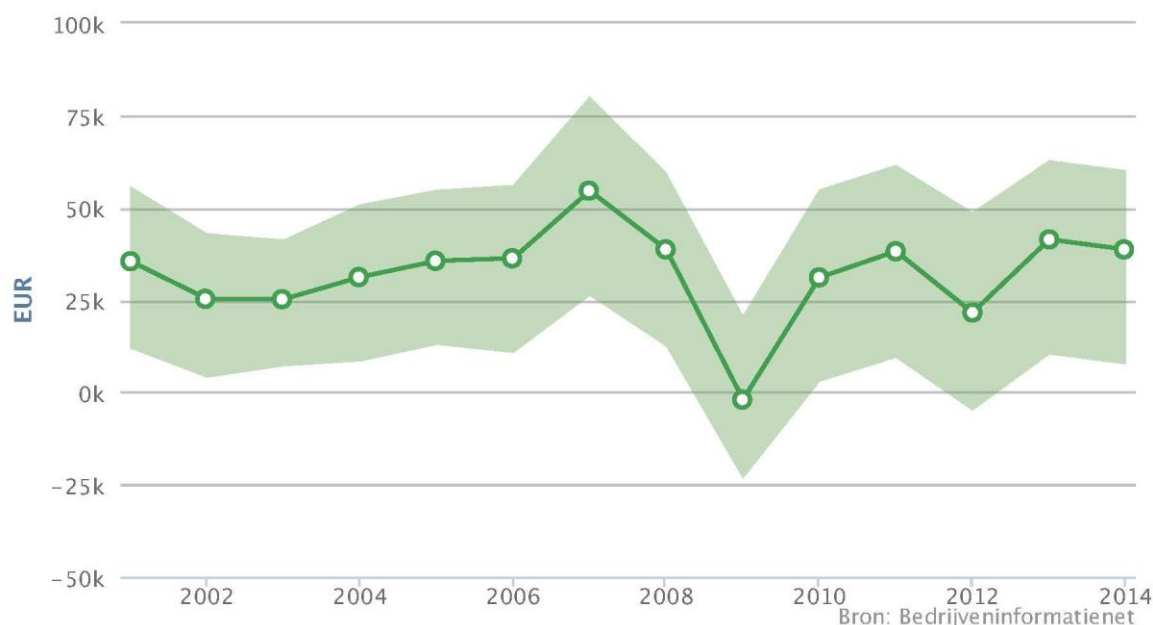
6 Melkveehouderij

Inkomen en rentabiliteit

Voor de melkveehouderij is het gemiddelde inkomen uit bedrijf in 2014 geraamd op 39.000 euro per onbetaalde aje, wat iets minder is dan in 2013 (figuur 6.1). De daling is ondanks lagere voerkosten (-6%) bepaald door een daling van de melkprijs met 3%. Op biologische melkveebedrijven is het inkomen door een hogere melkprijs wel gestegen, maar bleef het gemiddelde niveau 5.500 euro onder dat van de gangbare bedrijven. De ontwikkeling van de melkprijs op biologische bedrijven wijkt af van de gangbare bedrijven doordat de melkprijs tot stand komt op een markt die los staat van die van de gangbare melk. De vraag naar biologische melk is groot en het aanbod neemt minder toe dan bij de gangbare melkveehouders.

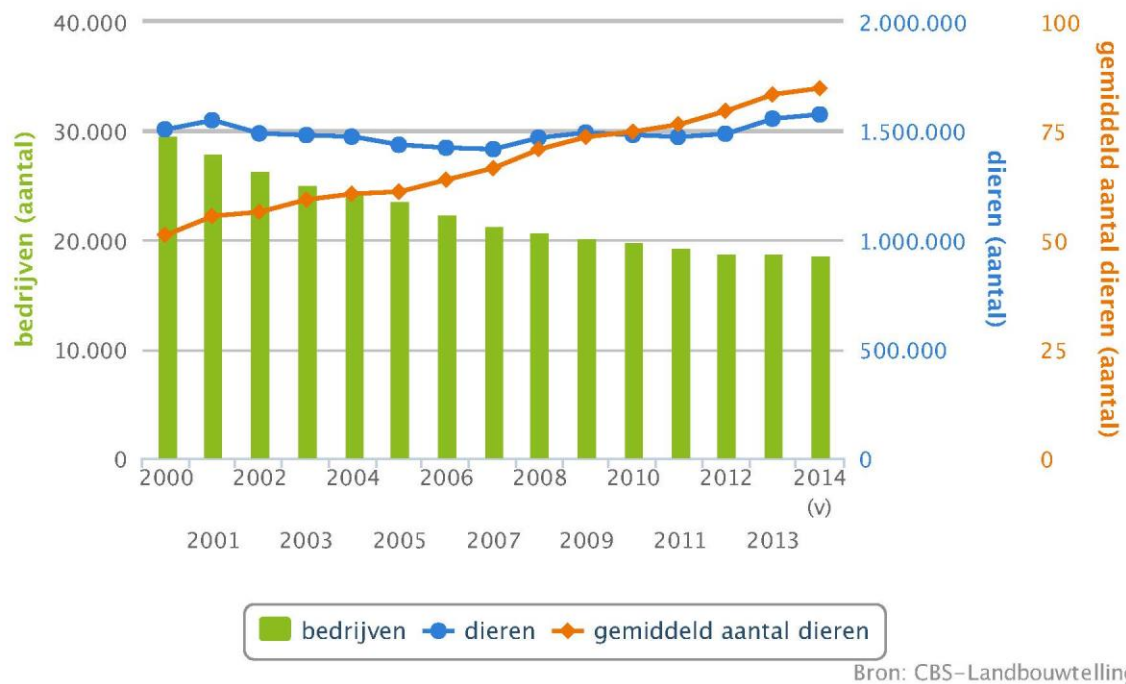
Doordat het groeiseizoen in zijn geheel warm verliep en er regelmatig neerslag viel, is de hoeveelheid en kwaliteit van het ruwvoer van een goed niveau. Dit heeft bijgedragen aan de hogere melkproductie per koe.

De rentabiliteit van de melkveehouderij is in 2014 mede gedaald door lagere opbrengsten uit de niet melkveetak en door hogere kosten van materiële activa (gebouwen, machines en werktuigen). De ingerekende rentekosten voor de materiële activa zijn in dezelfde mate gestegen. Ondanks de daling ligt de rentabiliteit met 94% op een relatief hoog niveau.



Figuur 6.1 Ontwikkeling en spreiding van inkomen uit bedrijf per onbetaalde aje van melkveebedrijven, 2001-2014 (r).

Bij deze figuur: de lijn geeft het gemiddelde inkomen weer en het vlak de spreiding van het inkomen. Per jaar geldt dat 60% van de bedrijven een inkomen haalt dat in het gekleurde vlak ligt. Twintig procent van de bedrijven scoort lager dan de ondergrens van dat vlak (2014 (r): lager dan 7.000 euro) en een even grote groep scoort hoger dan de bovengrens van het vlak (2014 (r): hoger dan 60.000 euro).



Figuur 6.2 Structurele ontwikkeling melkveehouderij, 2000-2014.

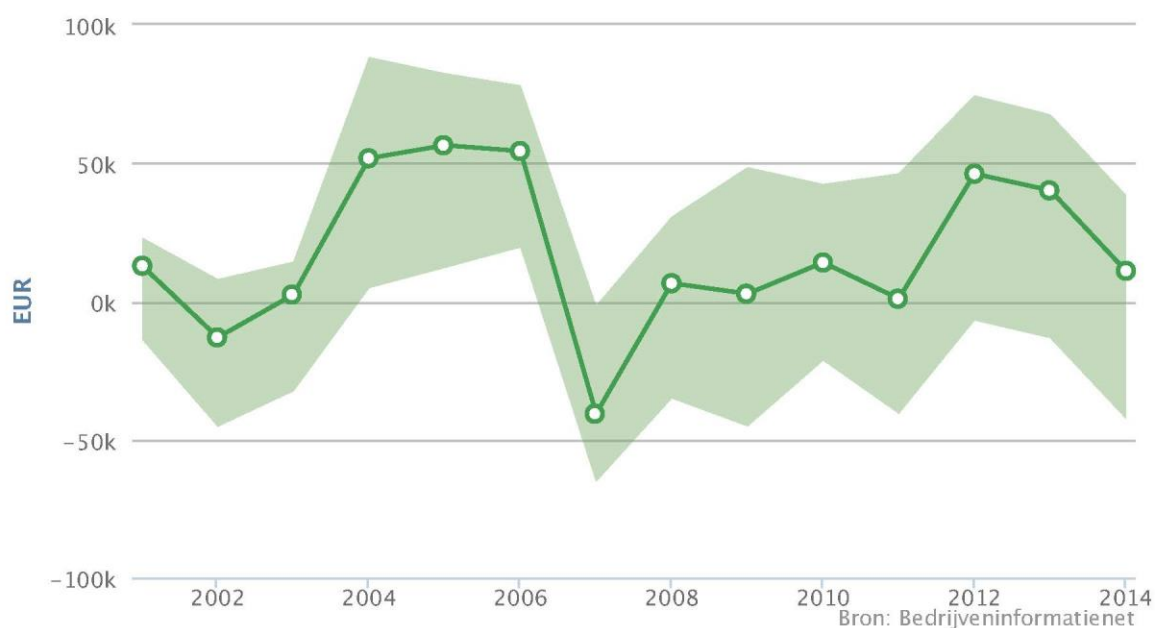
Noot bij figuur: gegevens 2014 zijn voorlopig.

Het aantal bedrijven met melkkoeien is na de stabilisatie in 2013 in 2014 weer licht afgenomen. In 2014 waren er nog ruim 18.600 bedrijven (figuur 6.2). Gemiddeld nam het aantal bedrijven met melkkoeien sinds 2000 met 3,2% per jaar af. Het aantal melkkoeien nam opnieuw toe; met ruim 1%. De gemiddelde melkproductie per koe neemt in 2014 toe door goede weersomstandigheden en kwaliteit van ruwvoer. Het verruimde quotum en de hoge melkprijs in combinatie met het vooruit lopen op de afschaffing van het melkquotum per 1 april 2015 heeft aan de groei van het aantal koeien bijgedragen. De bedrijven hebben gemiddeld 85 koeien in 2014, twee meer dan in 2013. Van de melkveestapel wordt 95% gehouden op gespecialiseerde melkveebedrijven.

7 Varkenshouderij

Inkomen en rentabiliteit

In 2014 is het gemiddelde inkomen in de varkenshouderij met 70% gedaald tot 11.000 euro per onbetaalde aje, vooral door lagere prijzen van vleesvarkens en biggen (figuur 7.1). De voerkosten gaan wel omlaag, maar te weinig om de opbrengstderving goed te maken.

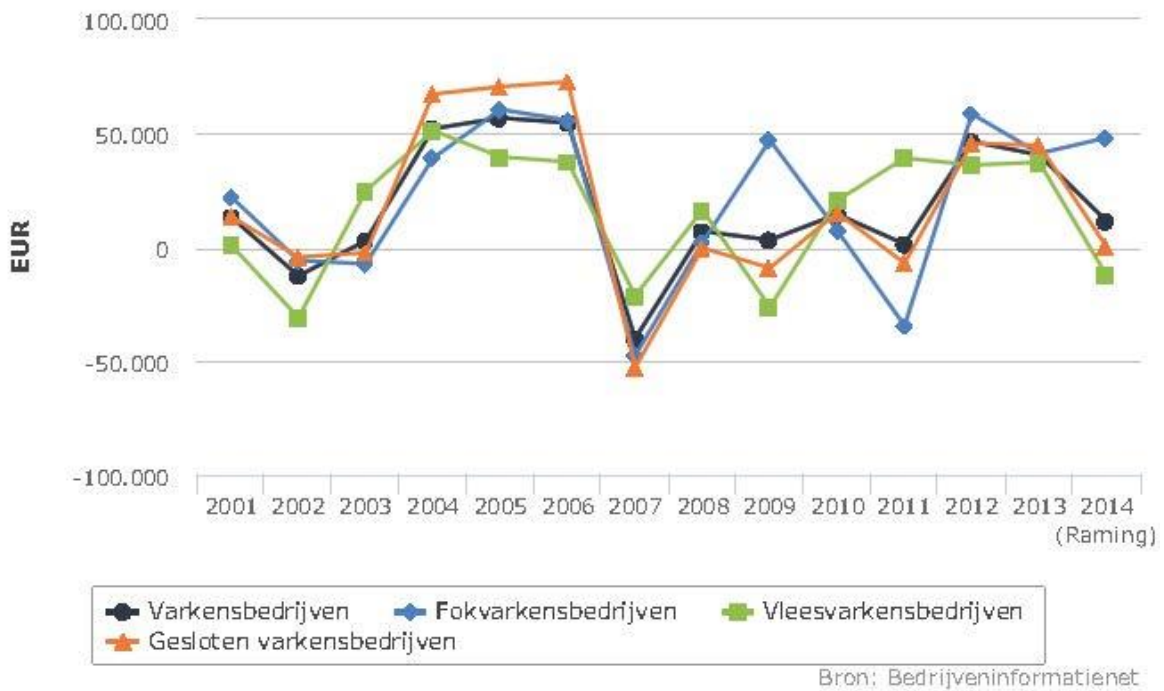


Figuur 7.1 Ontwikkeling en spreiding van inkomen uit bedrijf per onbetaalde aje van varkensbedrijven, 2001-2014 (r).

Bij deze figuur: de lijn geeft het gemiddelde inkomen weer en het vlak de spreiding van het inkomen. Per jaar geldt dat 60% van de bedrijven een inkomen haalt dat in het gekleurde vlak ligt. Twintig procent van de bedrijven scoort lager dan de ondergrens van dat vlak (2014 (r): lager dan -42.000 euro) en een even grote groep scoort hoger dan de bovengrens van het vlak (2014 (r): hoger dan 38.000 euro).

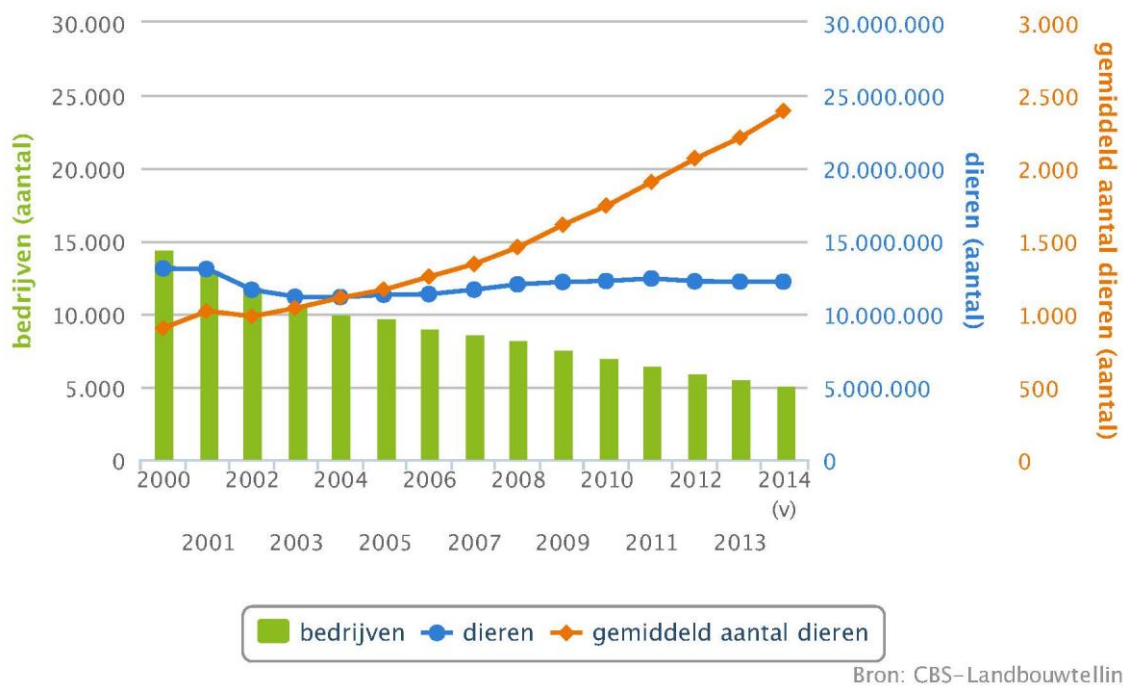
Voor 2014 wordt de gemiddelde rentabiliteit van varkensbedrijven zeven procentpunten lager geraamd op 93% (tabel 2.1). De zeugenbedrijven scoren het beste met een kleine daling naar 99%. De vleesvarkensbedrijven hebben te maken met de grootste achteruitgang waardoor in 2014 slechts 89% van de totale kosten wordt goedgeemaakt door opbrengsten. De gesloten varkensbedrijven nemen een middenpositie in met een rentabiliteit van 94%.

De totale opbrengsten per varkensbedrijf zijn in 2014 bijna 8% lager geraamd op 764.000 euro. Dat is vooral veroorzaakt door lagere vleesvarkensprijzen als gevolg van het wegvallen van Rusland als afnemer van Europees varkensvlees en het lagere verbruik van varkensvlees in de EU. Doordat de opbrengstprijzen van biggen en vleesvarkens niet in dezelfde mate dalen, verschillen de ontwikkelingen per type bedrijf. De totale betaalde kosten dalen met 24.000 euro naar circa 750.000 euro per bedrijf. De daling is vooral te danken aan 41.000 euro lagere voerkosten. De overige kosten stijgen wel, vooral die voor huisvesting en mestafvoer.



Figuur 7.2 Ontwikkeling van het inkomen uit bedrijf per onbetaalde aje van varkensbedrijven naar bedrijfstype, 2001-2014 (r).

Structuur



Figuur 7.3 Structurele ontwikkeling varkenshouderij, 2000-2014.

Noot bij figuur: gegevens 2014 zijn voorlopig.

Het aantal bedrijven met varkens neemt onverminderd af. In 2014 zijn er nog circa 5.110 bedrijven met varkens in Nederland, bijna 8% minder dan in 2013 (figuur 7.3). Het totaal aantal varkens is in 2014 stabiel gebleven op 12,2 miljoen dieren. Het aantal vleesvarkens daalde in 2014 met 2%, terwijl het aantal zeugen en biggen iets toenam, net als in voorgaand jaar.

Het aantal gespecialiseerde varkensbedrijven nam in 2014 met 6% af tot 3.450 bedrijven. Deze houden circa 90% van alle varkens in Nederland.

De grootste groep wordt gevormd door de vleesvarkensbedrijven waarvan er nog bijna 1.800 zijn (-9%). Met gemiddeld ruim 1.700 vleesvarkens per bedrijf houden deze 55% van de vleesvarkens in Nederland. De 20% grootste bedrijven hebben gemiddeld bijna 5.000 vleesvarkens per bedrijf.

Er zijn in 2014 nog ongeveer 950 zeugenbedrijven (-3%). Deze houden ruim 60% van alle zeugen. In de afgelopen tien jaar is het aantal bedrijven gehalveerd en de gemiddelde omvang verdubbeld tot circa 620 zeugen per bedrijf in 2013. De 30% grootste bedrijven hebben gemiddeld bijna 1.200 zeugen per bedrijf.

Het aantal gesloten varkensbedrijven daalde in 2014 tot 730 bedrijven (-3%). Deze groep bedrijven heeft zowel zeugen als vleesvarkens. De meeste biggen worden op het eigen bedrijf gehouden voor de productie van vleesvarkens. Met een gemiddelde omvang van ruim 2.300 vleesvarkens en circa 400 zeugen houden de gesloten bedrijven ongeveer 30% van alle zeugen en vleesvarkens in Nederland.

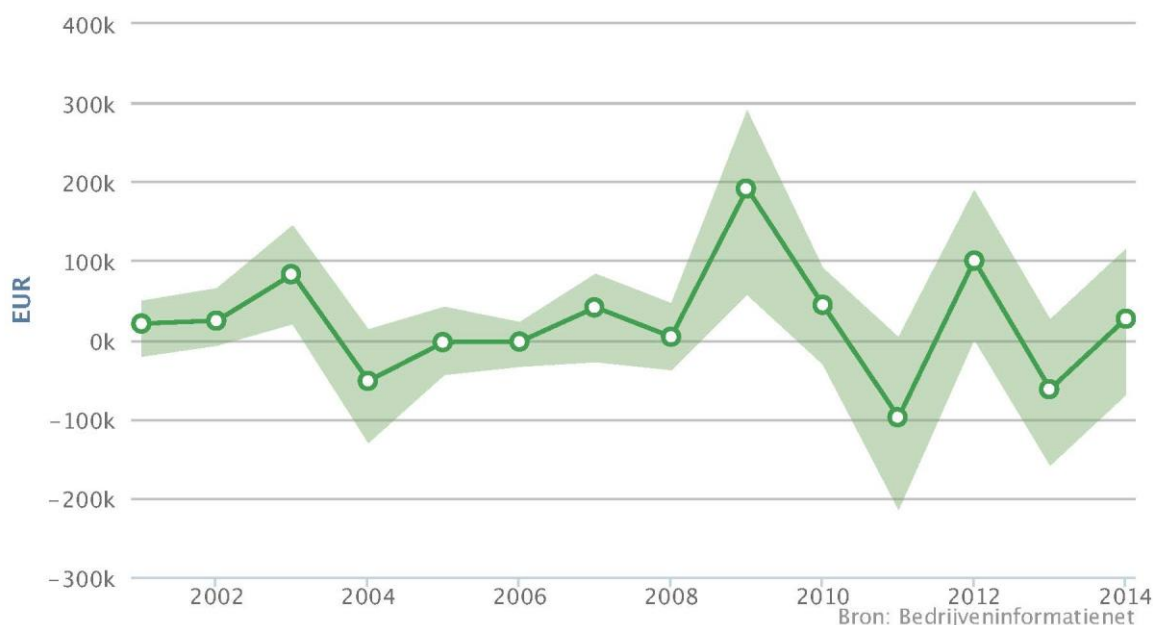
8 Pluimveehouderij

8.1 Leghennen

Inkomen en rentabiliteit

In 2014 herstelt het inkomen in de leghennenhouderij iets van het diepe dal in 2013 (figuur 8.1). Door de combinatie van fors lagere voerkosten en iets hogere opbrengsten zal het gemiddelde inkomen uit bedrijf op het leghennenbedrijf uitkomen op 27.000 euro per onbetaalde aje. De geraamde rentabiliteit stijgt in 2014 naar 96%, 11 procentpunten hoger dan in 2013.

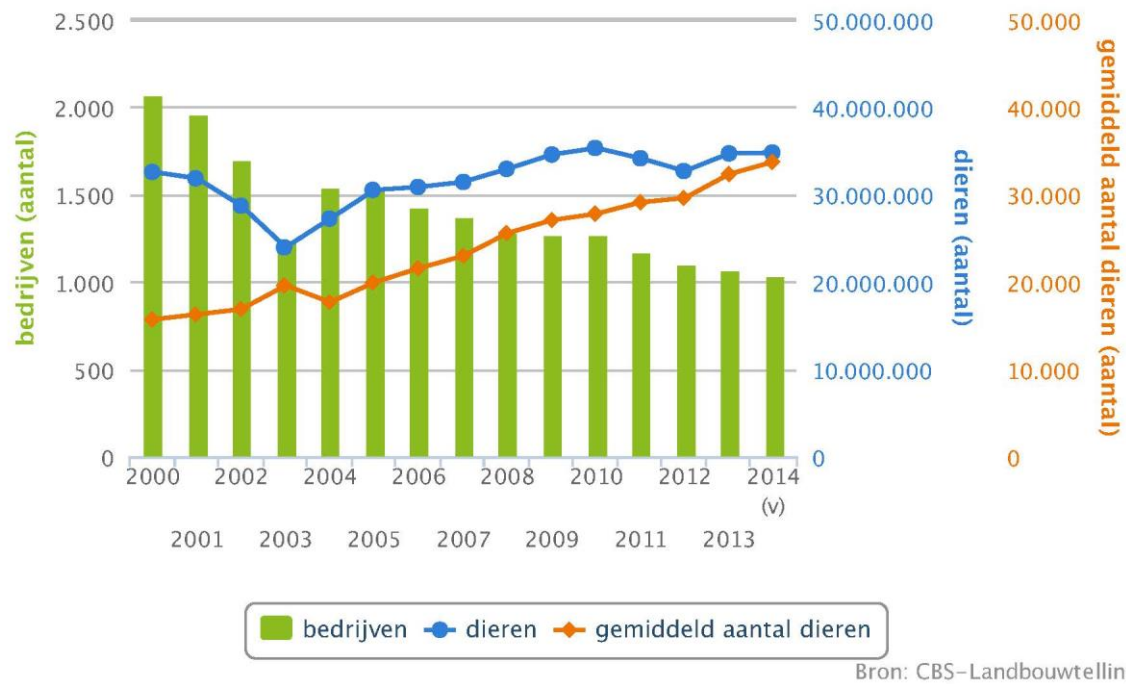
In november is de sector getroffen door de uitbraak van vogelgriep. Na uitbraak van Hoog Pathogeen Avaire Influenza (HPAI) is pluimvee geruimd op meerdere locaties in Nederland. In totaal gaat het om acht bedrijven met circa 350.000 stuks pluimvee. Dit zijn niet alleen leghennenbedrijven. De economische effecten voor de getroffen bedrijven zijn groot. Daarnaast brengt de uitbraak van vogelgriep onzekerheid met zich mee voor toekomstige opbrengstprijzen voor de gehele sector.



Figuur 8.1 Ontwikkeling en spreiding van inkomen uit bedrijf per onbetaalde aje van leghennenbedrijven, 2001-2014 (r).

Bij deze figuur: de lijn geeft het gemiddelde inkomen weergegeven en het vlak de spreiding van het inkomen. Per jaar geldt dat 60% van de bedrijven een inkomen haalt dat in het gekleurde vlak ligt. Twintig procent van de bedrijven scoort lager dan de ondergrens van dat vlak (2014 (r): lager dan - 70.000 euro) en een even grote groep scoort hoger dan de bovengrens van het vlak (2014 (r): hoger dan 114.000 euro).

De totale opbrengsten worden in 2014 circa 6% hoger geraamd, vooral door hogere prijzen van consumptie-eieren. Ook de opbrengsten van slachtkippen zijn gestegen en de aankoopkosten van jonge hennen zijn gedaald. De totale betaalde kosten dalen in 2014 met ruim 80.000 euro, na een aantal jaren met flinke kostenstijgingen. Dat is vooral te danken aan 15% lagere voerkosten. De overige kosten namen per saldo iets toe.



Figuur 8.2 Structurele ontwikkeling leghennenhouderij, 2000-2014.

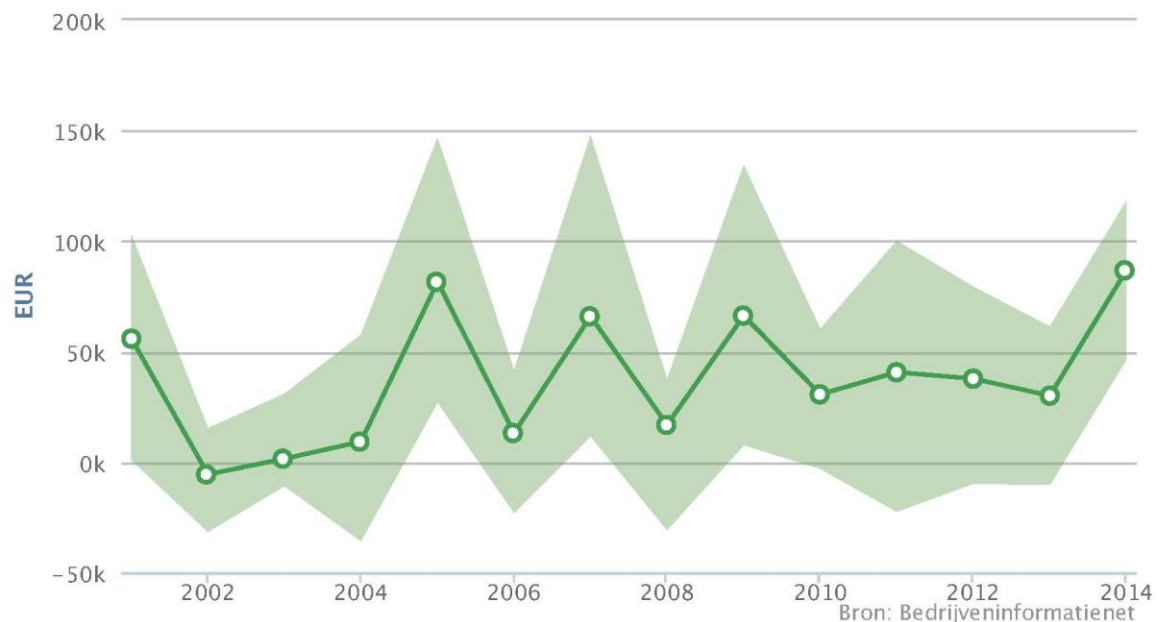
Noot bij figuur: gegevens 2014 zijn voorlopig.

De afname van het aantal bedrijven met leghennen zet door naar ruim 1.000 bedrijven in 2014; een daling van ruim 3% ten opzichte van 2013 (figuur 8.2). Twee derde van de bedrijven is gespecialiseerd in leghennen voor consumptie-eieren. Het productie-aandeel van die gespecialiseerde bedrijven is gestegen tot bijna 90% in 2014. Gemiddeld houden de gespecialiseerde bedrijven in 2014 ruim 45.000 leghennen per bedrijf. Het totale aantal leghennen is licht toegenomen tot 34,8 miljoen stuks. Sinds begin 2012 is het verbod op traditionele kooihuisvesting van kracht. Het grootste deel van de eieren wordt geproduceerd door scharrelhennen met of zonder uitloop. Circa 10 tot 15% van de eieren wordt geproduceerd door hennen in toegestane kooisystemen (kolonie en verrijkte kooien).

8.2 Vleeskuikens

Inkomen en rentabiliteit

Voor de vleeskuikenhouderij is het gemiddelde inkomen uit bedrijf in 2014 geraamd op circa 85.000 euro per onbetaalde aje (figuur 8.3). De rentabiliteit stijgt in 2014 met 4 procentpunten naar 103%. In 2005 werd voor het laatst een vergelijkbare rentabiliteit gerealiseerd (104%). De positieve resultaten zijn vooral te danken aan de lagere voerkosten.

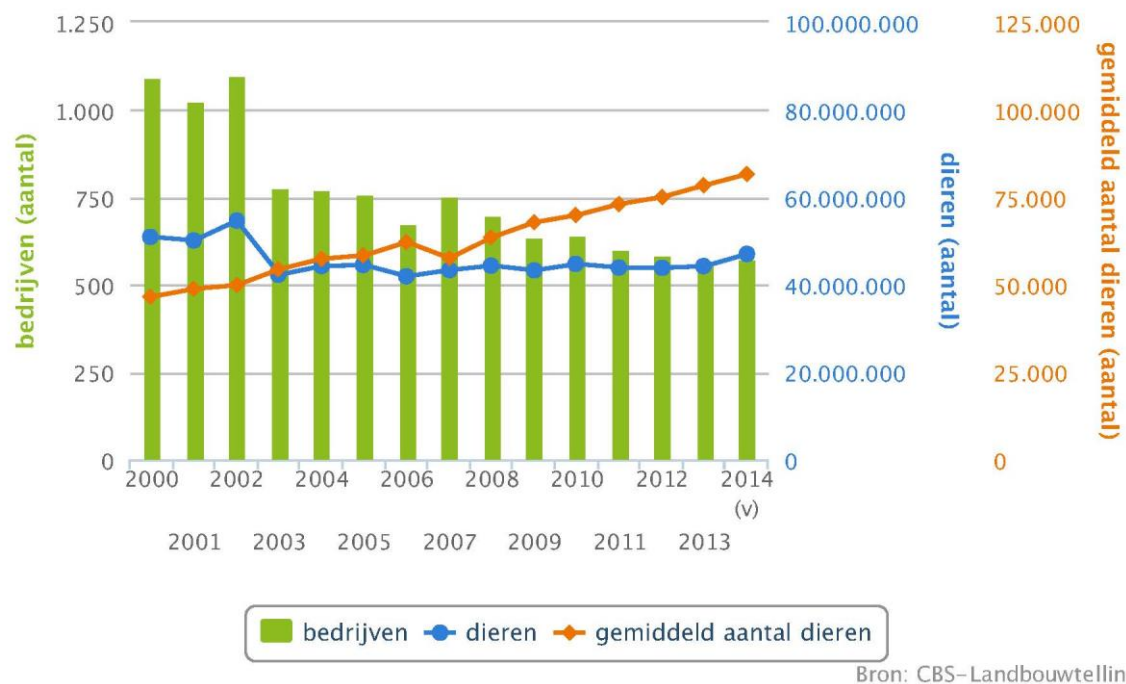


Figuur 8.3 Ontwikkeling en spreiding van inkomen uit bedrijf per onbetaalde aje van vleeskuikenbedrijven, 2001-2014 (r).

Bij deze figuur: de lijn geeft het gemiddelde inkomen weer en het vlak de spreiding van het inkomen. Per jaar geldt dat 60% van de bedrijven een inkomen haalt dat in het gekleurde vlak ligt. Twintig procent van de bedrijven scoort lager dan de ondergrens van dat vlak (2014 (r): lager dan 46.000 euro) en een even grote groep scoort hoger dan de bovengrens van het vlak (2014 (r): hoger dan 118.000 euro).

De totale opbrengsten per bedrijf worden in 2014 circa 8% lager geraamd. Dat is het gevolg van 4% lagere opbrengstprijzen en meer leegstand als gevolg van de uitbraak van vogelgriep in november. De totale betaalde kosten dalen in 2014 naar verwachting met bijna 200.000 euro (-16%).

Structuur



Figuur 8.4 Structurele ontwikkeling vleeskuikenhouderij, 2000-2014.

Noot bij figuur: gegevens 2014 zijn voorlopig.

Het aantal vleeskuikens is in 2014 met 6% gestegen tot 47 miljoen vleeskuikens (figuur 8.4). Het totaal aantal bedrijven met vleeskuikens is na een jarenlange daling iets gestegen (+2%). Het aantal gespecialiseerde vleeskuikenbedrijven is gestegen tot 444 bedrijven. Met een gemiddelde omvang van ruim 95.000 vleeskuikens houden deze bedrijven bijna 90% van alle vleeskuikens in Nederland.

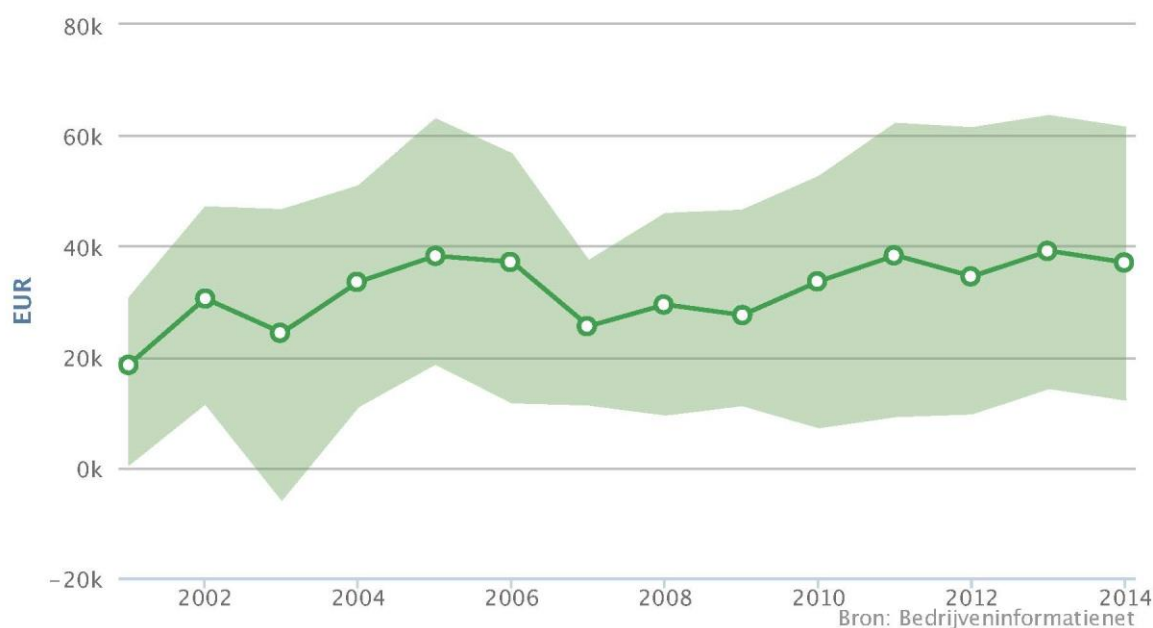
9 Overige veehouderij

9.1 Vleeskalveren

Inkomen en rentabiliteit

Het geraamde inkomen uit bedrijf op de vleeskalverenbedrijven (witvleeskalveren op contract) daalt met 2.000 euro tot 37.000 euro per onbetaalde aje door de lagere contractvergoeding (figuur 9.1). Deze daalt doordat er een verschuiving plaatsvindt van productie en consumptie van witvlees naar rosé vlees. De gemiddelde prijs van witvlees is over een langere periode minder gestegen dan van rosé vlees. Door de lagere contractvergoeding is de gemiddelde rentabiliteit van de vleeskalverenbedrijven met 4 procentpunten teruggelopen naar 91%.

Melkpoeder bepaalt voor een belangrijk deel de productiekosten van witkalfsvlees en daarmee de rentabiliteit van de hele integratieketen. De prijs van melkpoeder is na een aantal jaren met hoge prijzen in 2013 met 9% gedaald en in 2014 met nog enkele procenten. De kosten hiervan worden verrekend met de contractvergoeding evenals de kwart lagere prijs van de nuchtere kalveren. De totale kosten nemen op bedrijfsniveau met 2.000 euro af door lagere rentekosten.



Figuur 9.1 Ontwikkeling en spreiding van inkomen uit bedrijf per onbetaalde aje van vleeskalverbedrijven (op contractbasis), 2001-2014 (r).

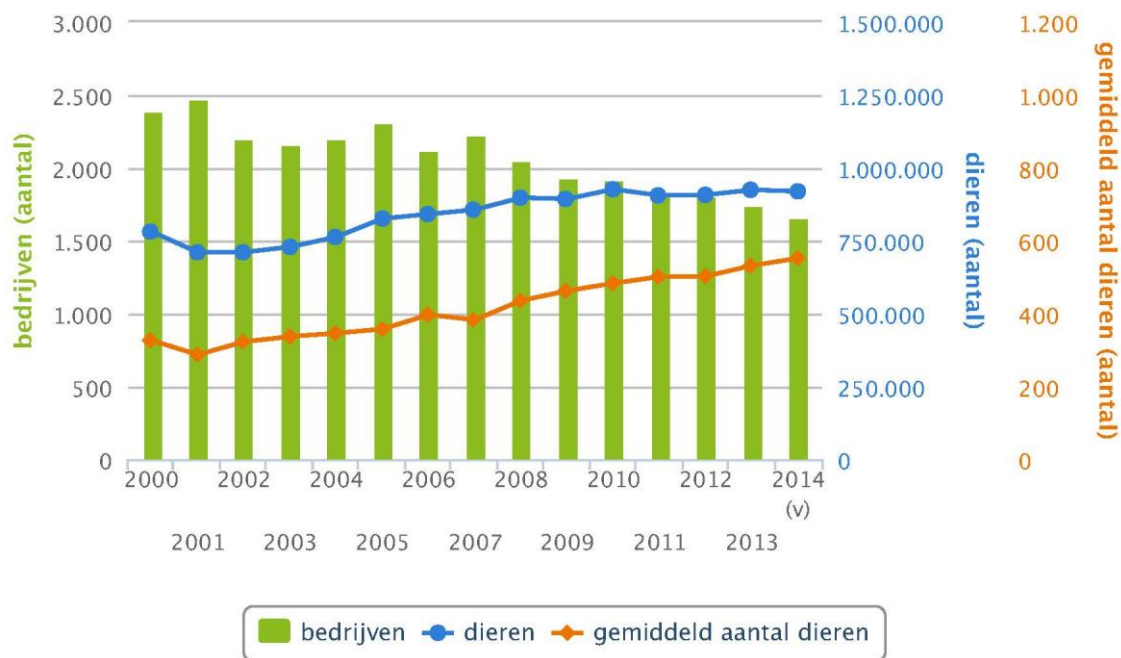
Bij deze figuur: de lijn geeft het gemiddelde inkomen weer en het vlak de spreiding van het inkomen. Per jaar geldt dat 60% van de bedrijven een inkomen haalt dat in het gekleurde vlak ligt. Twintig procent van de bedrijven scoort lager dan de ondergrens van dat vlak (2014 (r): lager dan 12.000 euro) en een even grote groep scoort hoger dan de bovengrens van het vlak (2014 (r): hoger dan 61.000 euro).

Structuur

Het grootste deel van de witvleeskalveren wordt in Nederland op contractbasis gehouden. De gecontracteerde kalverhouders ontvangen een vergoeding voor de geleverde arbeid, gebouwen en overige kosten. De contractgever levert de nuchtere kalveren en het voer aan de kalverhouders en

bepaalt het tijdstip van afleveren van de slachtrijpe kalveren. Ook de verdere verwerking en afzet is in handen van de contractgevers c.q. integraties.

Het aantal bedrijven met vleeskalveren is in 2014 ten opzichte van 2013 met 4% gedaald (figuur 9.2). Het aantal kalveren is over deze periode met 0,5% afgenomen. Bij de bedrijven met witvleeskalveren (blank vlees) is het aantal dieren licht gestegen tot 770 dieren per bedrijf. Deze bedrijven realiseren ongeveer 90% van de productie.



Bron: CBS-Landbouwtelling

Figuur 9.2 Structurele ontwikkeling vleeskalverhouderij, 2000-2014.

Noot bij figuur: gegevens 2014 zijn voorlopig.

9.2 Melkgeiten

Inkomen en rentabiliteit

Het inkomen uit bedrijf op melkgeitenbedrijven is in 2014 naar verwachting fors hoger dan in 2013 en wordt geraamd op gemiddeld 145.000 euro per onbetaalde aje (tabel 9.1). De marktomstandigheden zijn gunstig geweest waardoor de melkprijs flink oploopt (+18%). Door een toename van de bedrijfsomvang zijn de directe kosten met 8% gestegen. De kostenstijging is echter beduidend lager dan de stijging van de opbrengsten.

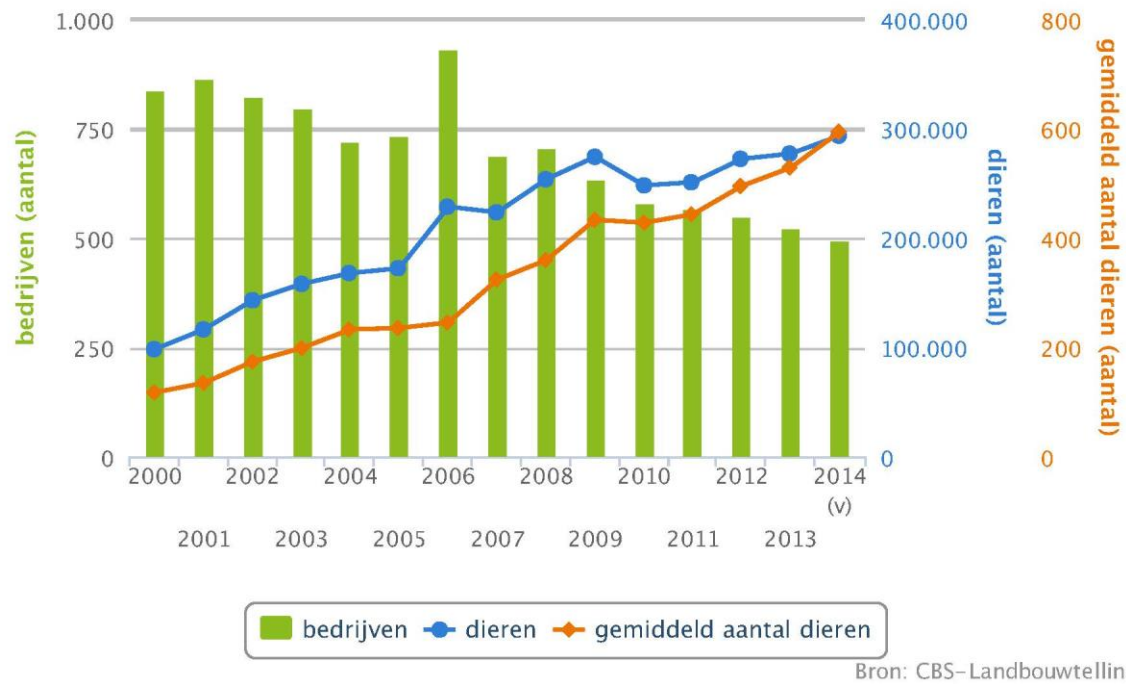
De (melk)geitenhouderij had door de uitbraak van Q-koorts in de periode 2009 tot en met 2011 te maken met onzekerheid, krimp en matige resultaten. Vanaf 2012 is de sector in beter vaarwater terechtgekomen.

Tabel 9.1

Resultaten van melkgeitenbedrijven, 2012-2014 (r).

	2012	2013	2014 (r)
opbrengsten	373.600	554.100	687.200
betaalde kosten en afschrijving	325.400	433.500	455.700
inkomen uit bedrijf per onbetaalde aje	26.700	75.800	145.300
rentabiliteit	88	104	122

Bron: Bedrijveninformatienet



Figuur 9.3 Structurele ontwikkeling melkgeitenhouderij, 2000-2014.

Noot bij figuur: gegevens 2014 zijn voorlopig.

Het aantal bedrijven met melkgeiten is tussen 2013 en 2014 met 5,5% gedaald tot 495 (figuur 9.3). Het aantal melkgeiten is in dezelfde periode flink toegenomen (+7%) tot bijna 296.000 dieren. De sector wordt gekenmerkt door diversiteit. Er zijn bedrijven zonder grond die alle ruwvoer moeten aankopen. Ook zijn er geitenbedrijven die hun geiten voor langere tijd doormelken zonder ze te laten aflammeren (duurmelkers). Er zijn relatief veel verwerkers van geitenmelk, zodat er verschillen in de voorschotmelkprijs kunnen voorkomen. Bij de nabetaling worden deze verschillen voor een groot deel weggemasseerd. Ook zijn er binnen de sector relatief veel biologische bedrijven (17% in 2014). Deze bedrijven zijn kleinschaliger in omvang en halen een deel van hun inkomen uit verbredingsactiviteiten. Het aantal gespecialiseerde geitenbedrijven bedraagt in 2014 bijna 350. Deze bedrijven houden circa 90% van de melkgeiten in Nederland.

9.3 Schapen

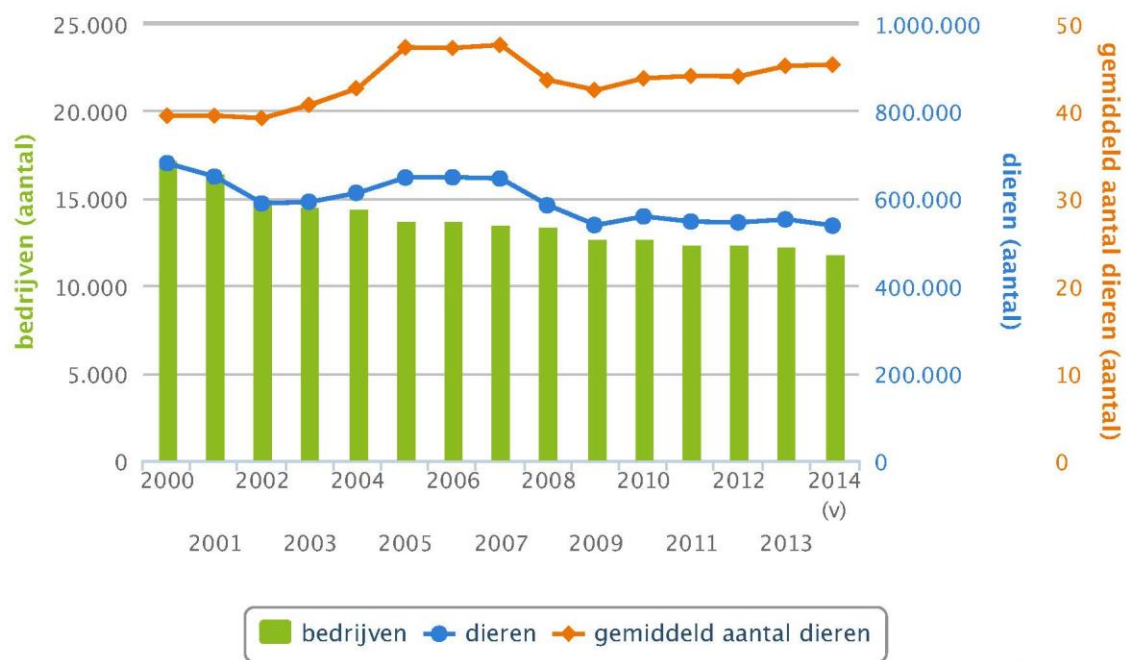
De bedrijven met schapen hebben vaak een gemengd karakter. De schapenhouderij maakt een klein deel uit van het totale bedrijf. Om die reden wordt de weergave van de resultaten beperkt tot het saldo per ooi. Voor 2014 is dit saldo geraamd op 67 euro per ooi, 10 euro meer dan in 2013 (tabel 9.2). Dit komt vooral door de hogere prijzen voor lammeren. Het totale aantal ooien is in 2014 met 3% gedaald tot bijna 540.000 stuks (figuur 9.4). Het aantal bedrijven met ooien is in 2014 ook met 3% gedaald tot 11.900 bedrijven. Meer dan de helft van de bedrijven met ooien heeft er minder dan 25. De 5.010 bedrijven met meer dan 25 ooien in 2014 hebben gezamenlijk 85% van de ooien. Het gemiddelde aantal ooien per bedrijf is in 2014 nauwelijks toegenomen en bedraagt 45 per bedrijf.

Tabel 9.2

Saldo per ooi, 2012-2014 (r)

	2012	2013	2014 (r)
Opbrengsten	130	122	130
Toegerekende kosten	61	65	63
Saldo	69	57	67

Bron: Bedrijveninformatienet.



Bron: CBS-Landbouwtelling

Figuur 9.4 Structurele ontwikkeling schapenhouderij, 2000-2014.

Noot bij figuur: gegevens 2014 zijn voorlopig.

Bijlage 1 Methoden en achtergrond

LEI Wageningen UR rapporteert regelmatig over de ontwikkeling van het inkomen van de agrarische sector en over de bedrijfsuitkomsten in de land- en tuinbouw. Jaarlijks worden in december ramingen gepresenteerd van de te verwachten bedrijfsresultaten en inkomens in het lopende, bijna afgesloten jaar.

De publicatie van de informatie vindt net als vorig jaar vooral plaats via de website agrimatie.nl. Dit rapport bevat een samenvatting van de resultaten en inkomensontwikkeling van groepen bedrijven. De focus ligt daarbij op de ontwikkeling van het inkomen uit bedrijf en op de structuurontwikkeling.

Voor de agrarische sector in zijn geheel wordt een beeld geschetst van de ontwikkeling van productie, prijzen en inkomen in 2014. De opzet van deze sectorraming komt overeen met de op EU-niveau geharmoniseerde landbouwrekeningen die voor Nederland door het CBS worden opgesteld. De gegevens voor de jaren tot en met 2013 zijn afkomstig van het CBS. De raming voor 2014 is, in overleg met het CBS, opgesteld door LEI Wageningen UR. Door de in EU-verband geharmoniseerde methode van raming voor de sector kunnen de uitkomsten voor Nederland worden vergeleken met die van andere EU-landen.

Op de website agrimatie.nl en in dit rapport staat de raming van het resultaat in 2014 centraal. Van dat jaar zijn nog geen afgesloten jaarrekeningen beschikbaar. De opbrengsten- en kostenontwikkelingen worden geraamd op basis van volume- en prijsgegevens uit zowel het Bedrijveninformatienet als uit externe bronnen, zoals het CBS, FloraHolland en bedrijven in de agrarische toelevering, verwerking en afzet. Ook de agrarische prijzen die LEI Wageningen UR verzamelt, zijn een belangrijke bron voor de raming. Gezien het moment van presentatie hebben de gegevens van het jaar 2014 het karakter van een raming (r).

De gemiddelde resultaten naar bedrijfstype in de jaren tot en met 2013 zijn gebaseerd op de gegevens van de bedrijven die deelnemen aan het Bedrijveninformatienet. Er wordt voor alle groepen gerapporteerd over een kalenderjaar. Bij de vaststelling van prijzen van de bewaarproducten, zoals aardappelen, wordt wel rekening gehouden met de te verwachten verkoopresultaten na 31 december 2014. Dit wijkt af van de systematiek van de EU in de landbouwrekeningen, zie hoofdstuk 1, waardoor zich voor deze producten verschillende prijsontwikkelingen kunnen voordoen.

De in deze publicatie gepresenteerde resultaten zijn een samenvatting van de vermelde gegevens op de website agrimatie.nl. Naast informatie over de inkomensontwikkeling in de land- en tuinbouw is daar onder meer ook informatie te vinden over duurzaamheidprestaties van agrarische sectoren; visserij in cijfers en voedselprijzen in de keten.

Bijlage 2 Bedrijveninformatienet

Bedrijfstypering en waarnemingsveld

Het waarnemingsveld van het Bedrijveninformatienet, de steekproefpopulatie, laat de kleinere bedrijven uit de Landbouwtelling buiten beschouwing. Vanaf 2010 geldt voor de steekproefpopulatie een ondergrens van 25.000 euro Standaardopbrengst (SO) en is er geen bovengrens meer. In de voorliggende jaren (vanaf 2001) werd gewerkt met een onder- en bovengrens in Nederlandse grootte-eenheden (nge). Die grenzen zijn toen enkele malen aangepast.

In dit rapport en op de website www.agrimatie.nl zijn gegevens gebruikt uit de CBS-Landbouwtelling, waarbij de resultaten van 2014 nog voorlopig zijn.

In de Landbouwtelling wordt zonder bovengrens gewerkt en wordt vanaf 2010 een ondergrens van 3.000 euro SO gehanteerd. Bedrijven die kleiner zijn dan 3.000 euro SO blijven dus buiten de Landbouwtellingsstatistieken. De CBS-Landbouwtelling omvat door het verschil in ondergrens dus meer bedrijven dan er worden gerepresenteerd door het Bedrijveninformatienet. Vooral de akkerbouw en overige graasdierhouderij kent relatief veel bedrijven tussen de genoemde ondergrenzen van 3.000 en 25.000 euro SO. Dit heeft ook gevolgen voor de gemiddelde bedrijfsomvang: het gemiddelde akkerbouwbedrijf in het Bedrijveninformatienet (2013: 57 ha) is beduidend groter dan het gemiddelde akkerbouwbedrijf in de Landbouwtelling (2013: 38 ha).

De bedrijven zijn in deze rapportage ingedeeld in groepen naar bedrijfstype op basis van de NSO-typering. Deze typering is afgeleid van de SO-typering die vanaf 2010 in de EU in gebruik is en is gebaseerd op het aandeel van de Standaardopbrengsten (SO) per sector. In de meeste gevallen is een grens van twee derde in gebruik: komt bijvoorbeeld bij een bedrijf meer dan twee derde van de SO uit de sector akkerbouw, dan is dat bedrijf getypeerd als akkerbouwbedrijf.

De SO per ha gewas en per dier, die voor de bedrijfstypering en voor de bepaling van de bedrijfsomvang worden gehanteerd, worden door het LEI vastgesteld en zijn terug te vinden op: www.wageningenur.nl/nl/Expertises-Dienstverlening/Onderzoeksinstituten/LEI/Data-1/Bedrijfsomvang-en-type-1.htm

Gewijzigde bovengrens

Met ingang van het boekjaar 2010 is de bovengrens van de steekproefpopulatie vervallen. In 2009 stond die grens op 2.000 ege (circa 1.690 nge). Door het wegnemen van die grens is een trendbreuk ontstaan, die zich vooral bij tuinbouwsectoren laat gelden. Het aantal 'nieuwe' bedrijven is weliswaar beperkt, maar door de zeer grote omvang beïnvloeden zij de gemiddelde omvang wel sterk. Bij glasgroentebedrijven is de invloed op de gemiddelde bedrijfsomvang het grootst (+39%). Meer informatie over dit onderwerp is terug te vinden in De Bont *et al.* (2011) (p. 194, bijlage 5).

Bedrijf en privé

In de berekening van gegevens wordt onderscheid gemaakt in bedrijfs- en privégegevens. De opbrengsten en kosten hebben in principe alleen betrekking op bedrijfsgegevens. Privéontvangsten en -uitgaven, zoals inkomsten uit arbeid buitenshuis en kinderbijslag, worden verwerkt in de inkomsten buiten bedrijf en de privébestedingen. In geval van elektriciteit- en watergebruik worden de kosten indien nodig verdeeld over bedrijf en privé.

Btw

De opbrengsten en kosten zijn voor alle groepen op basis van de werkelijke btw-situatie van de achterliggende bedrijven weergegeven. Het is dus veelal een mix van inclusief en exclusief btw en landbouwforfait. In afwijkende gevallen, zoals bij prijzen en saldi wordt dat nadrukkelijk vermeld. Bij die kengetallen is de presentatie sinds vorig jaar altijd exclusief btw.

Bijlage 3 Indicatoren

Indicatoren sectorrekening

Bruto productiewaarde

De opbrengstwaarde van de producten, inclusief bijproducten en de aan het product verbonden subsidies, zoals de gekoppelde EU-premies per dier of product. De ontkoppelde bedrijfstoelagen vallen hier niet onder.

Ruilvoet

De verhouding tussen de ontwikkeling van de prijsverandering van de totale bruto productiewaarde en die van de kosten van aangekochte goederen en diensten. Een ruilvoetverbetering doet zich voor als de prijsontwikkeling van de kosten kleiner is dan die van de productiewaarde.

Non-factorkosten

Kosten van grondstoffen en diensten betrokken van andere sectoren die in het productieproces zijn aangewend (inclusief afschrijvingen).

Netto toegevoegde waarde (sectorinkomen)

De opbrengstwaarde van de productie minus de non-factorkosten, de afschrijvingen en het saldo van niet-productgebonden heffingen en toeslagen.

Resterend inkomen

Inkomen uit de land- en tuinbouw voor de niet-betaalde arbeidskrachten (waaronder de ondernemers), dat bestaat uit de netto toegevoegde waarde minus de betaalde lonen, rente en pacht.

Indicatoren per bedrijf

De indicatoren voor de resultaten per bedrijf zijn in 2001 aangepast bij de introductie van de gewijzigde methoden en begrippen in het Bedrijveninformatienet van het LEI. Een uitgebreide toelichting is opgenomen in Poppe (2003). Het LEI heeft in 2009 een tweetal wijzigingen doorgevoerd in de uitgangspunten, betreffende de waardeverandering van de duurzame biologische activa en de afschrijving op melkquota.

Onbetaalde arbeidsjaareenheden (aje)

Een belangrijk deel van de arbeid op agrarische bedrijven wordt geleverd door de ondernemers en gezinsleden. Veelal ontvangen zij geen salaris. De hoeveelheid arbeid van de onbetaalde krachten wordt uitgedrukt in arbeidsjaareenheden. Een arbeidskracht die 2.000 uur of meer werkt, wordt gezien als één aje. De arbeidskrachten die minder dan 2.000 uur werken, krijgen naar rato minder aje toebedeeld. De onbetaalde aje wordt gebruikt als deelfactor voor het inkomen uit bedrijf. Daarmee is het resultaat dus gekoppeld aan de hoeveelheid input.

Opbrengsten, kosten en inkomen

De opbrengsten betreffen voornamelijk de verkoop en voorraadverandering van gewassen, producten en dieren. Daarnaast zijn ook andere inkomsten, zoals de bedrijfstoelagen, de vergoedingen voor natuurbeheer, werk voor derden en andere opbrengsten uit verbreding en energieproductie en -handel meegerekend. Ook de aanwas van plantopstanden en mutatie van de veldinventaris worden tot de opbrengsten gerekend. Intern verkeer, zoals pootgoed voor eigen gebruik of aan kalveren vervoederde melk, wordt niet in de opbrengsten (en ook niet in de kosten) meegenomen. De privé-opbrengsten (zoals arbeid buitenshuis of kinderbijslag) worden niet in de opbrengsten meegenomen, maar komen terug als inkomsten buiten bedrijf.

Onder betaalde kosten worden naast de kosten voor de in de productie gebruikte goederen, bijvoorbeeld brandstof en veevoer, en diensten, bijvoorbeeld diergezondheid, ook betaalde lonen, rente en pacht meegenomen. Voorts worden afschrijvingen in rekening gebracht. Er wordt degressief afgeschreven van de nieuwwaarde, zodanig dat op de helft van de verwachte economische levensduur twee derde is afgeschreven. Op melkquota werd tot 2008 niet afgeschreven, maar vanaf 2009 wel, in verband met de afschaffing van de quotering in 2015. Die afschrijving op melkquotum drukt het inkomen van melkveebedrijven gemiddeld met ongeveer 20.000 euro.

Het inkomen uit bedrijf resulteert uit de opbrengsten, betaalde kosten en de buitengewone baten en lasten. Het geeft weer welk bedrag op jaarbasis als vergoeding voor de onbetaalde arbeid en kapitaal resteert vanuit de bedrijfsactiviteiten. Het inkomen wordt als een gemiddelde gepresenteerd, maar de verschillen tussen de bedrijven zijn groot. Daarom wordt ook in de figuren in dit rapport en op de website de spreiding weergegeven. Daarbij geldt dat 60% van de bedrijven een inkomen behaalt dat ligt binnen de gekleurde range, terwijl 20% een inkomen haalt boven die range en 20% er onder.

Rentabiliteit

Naast kosten die ook uitgaven zijn, is er ook sprake van berekende kosten. Voor de ingezette arbeid van de ondernemer(s) en andere onbetaalde arbeidskrachten worden kosten op basis van cao-uurlonen Dierhouderij (inclusief werkgeverslasten) in rekening gebracht. Dat uurloon verschilt tussen leeftijdsklassen en functies. Voor 2014 ligt het bedrag voor ondernemers tussen 22 en 65 jaar op ongeveer 25 euro per uur.

Voor het vermogen wordt per bedrijf een vermogenskostenvoet (rentepercentage) berekend. Dit is gebaseerd op de werkelijk betaalde rente over het vreemde vermogen en het rendement van staatsobligaties vermeerderd met een risico-opslag over het eigen vermogen. Deze vermogenskostenvoet wordt rechtstreeks toegepast op de gemiddelde balanswaarde van de niet-duurzame biologische activa en de monetaire activa. Voor de andere activa (behalve grond) wordt deze vermogenskostenvoet gecorrigeerd met de inflatie. Voor grond wordt bovendien twee procentpunten extra in mindering gebracht. Dit komt overeen met het langjarige verschil tussen inflatie en grondprijsontwikkeling. Als minimumrentepercentage voor elke categorie op een individueel bedrijf is 0,5% aangehouden.

De rentabiliteit geeft het totaal van de opbrengsten aan die per 100 euro totale kosten wordt gerealiseerd. De kosten zijn daarbij de totale kosten, dus inclusief berekende kosten voor de inzet van onbetaalde arbeid en vermogen. Wanneer de totale kosten niet volledig door de opbrengsten worden goed gemaakt, resulteert een cijfer beneden 100. De vergoeding van eigen arbeid en kapitaal is dan lager dan marktconform. Zijn de opbrengsten hoger dan de kosten dan is de rentabiliteit meer dan 100 en de vergoeding dus hoger dan marktconform.

LEI Wageningen UR
Postbus 29703
2502 LS Den Haag
T 070 335 83 30
E publicatie.lei@wur.nl
www.wageningenUR.nl/lei

Report
LEI 2014-040
ISBN 978-90-8615-692-4

LEI Wageningen UR is een onafhankelijk, internationaal toonaangevend, sociaaleconomisch onderzoeksinstituut. De unieke data, modellen en kennis van het LEI bieden opdrachtgevers op vernieuwende wijze inzichten en integrale adviezen bij beleid en besluitvorming, en dragen uiteindelijk bij aan een duurzamere wereld. Het LEI maakt deel uit van Wageningen UR (University & Research centre). Daarbinnen vormt het samen met het Departement Maatschappijwetenschappen van Wageningen University en het Wageningen UR Centre for Development Innovation de Social Sciences Group.

De missie van Wageningen UR (University & Research centre) is 'To explore the potential of nature to improve the quality of life'. Binnen Wageningen UR bundelen 9 gespecialiseerde onderzoeksinstituten van stichting DLO en Wageningen University hun krachten om bij te dragen aan de oplossing van belangrijke vragen in het domein van gezonde voeding en leefomgeving. Met ongeveer 30 vestigingen, 6.500 medewerkers en 10.000 studenten behoort Wageningen UR wereldwijd tot de aansprekende kennisinstellingen binnen haar domein. De integrale benadering van de vraagstukken en de samenwerking tussen verschillende disciplines vormen het hart van de unieke Wageningen aanpak.

To explore
the potential
of nature to
improve the
quality of life



LEI Wageningen UR
Postbus 29703
2502 LS Den Haag
E publicatie.lei@wur.nl
www.wageningenUR.nl/lei

REPORT
LEI 2014-040
ISBN 978-90-8615-692-4

LEI Wageningen UR is een onafhankelijk, internationaal toonaangevend, sociaaleconomisch onderzoeksinstituut. De unieke data, modellen en kennis van het LEI bieden opdrachtgevers op vernieuwende wijze inzichten en integrale adviezen bij beleid en besluitvorming, en dragen uiteindelijk bij aan een duurzamere wereld. Het LEI maakt deel uit van Wageningen UR (University & Research centre). Daarbinnen vormt het samen met het Departement Maatschappijwetenschappen van Wageningen University en het Wageningen UR Centre for Development Innovation van de Social Sciences Group.

De missie van Wageningen UR (University & Research centre) is 'To explore the potential of nature to improve the quality of life'. Binnen Wageningen UR bundelen 9 gespecialiseerde onderzoeksinstituten van stichting DLO en Wageningen University hun krachten om bij te dragen aan de oplossing van belangrijke vragen in het domein van gezonde voeding en leefomgeving. Met ongeveer 30 vestigingen, 6.500 medewerkers en 10.000 studenten behoort Wageningen UR wereldwijd tot de aansprekende kennisinstellingen binnen haar domein. De integrale benadering van de vraagstukken en de samenwerking tussen verschillende disciplines vormen het hart van de unieke Wageningen aanpak.
